

Linköpings universitet
Ekonomiska institutionen
Statsvetenskap 4
Magisteruppsats 2005/017
ST-2005

Europeiska unionen

- öppet för Europa?

- framtida utvidgningar av EU ur ett svenskt perspektiv

Författare: Charles Pylad
Handledare: Per Jansson

Abstract

Sedan Kol- och stålunionens grundande 1951 och fram till Europeiska unionen av idag har såväl antalet politikområden som antalet medlemsländer ökat i takt med att samarbetet utvecklats. EU består sedan utvidgningen 2004 av 25 medlemsländer och fler länder är intresserade av medlemskap samtidigt som det i unionen verkar finnas en oro för utvidgning. En intressant utmaning vid framtida utvidgningar är det faktum att de flesta länder utanför unionen har en svag ekonomi. Dessutom finns en diskussion inom unionen gällande Turkiets eventuella medlemskap där religionsfrågan har stått i fokus. Samtidigt står det i såväl EU-fördraget som i förslaget till konstitution för EU att unionen ska vara öppen för alla europeiska länder. Medan det i flera medlemsländer finns en oro för utvidgning av unionen så verkar de svenska partierna och regeringen eniga om fortsatt utvidgning.

Uppsatsens syfte har varit att studera unionens utvidgning och i synnerhet ur svenskt perspektiv där jag ville undersöka vilket stöd det finns i Sverige för fortsatt utvidgning och då med utgångspunkt från partiernas program, valmanifest och diskussioner. Uppsatsen teoretiska ram utgörs av de klassiska teoriperspektiven liberalism, marxism och realism samt av Frank Schimmelfennigs teori om retoriskt agerande.

Utifrån min analys av främst partiernas program, valmanifest och annan partiinformation kommer jag fram till att de svenska partierna har en positiv syn på fortsatt utvidgning trots att några av dem är kritiska till EU som organisation och egentligen önskar se en annan form av samarbete. Även EU-kritiska partiers företrädare har lyft frågan om medlemskap för länder utanför unionen. Den paneuropeiska visionen i unionens fördrag har stort stöd då de flesta partier tydligt betonar att unionen ska vara öppen för alla europeiska länder.

Inget av de svenska partierna är i särskilt hög utsträckning präglade av realismen men däremot i hög utsträckning av antingen liberalismen eller marxismen eller en kombination av båda teoriperspektiven. Ju mer partierna präglas av liberalismen desto mer positiv är synen på EU och utvidgning men även bland partierna som präglas av marxismen finns inget uttalat motstånd mot utvidgning. Schimmelfennigs teori om retoriskt agerande visar på alternativa förklaringsmodeller och på hur svårt det är för motståndare till utvidgningen att motarbeta utvecklingen. De partier som är positiva till EU skulle knappast kunna motsätta sig fortsatt utvidgning då de betonar unionens betydelse för Europas fredliga utveckling och återförening. De partier som är negativa till EU har bl a kritiserat unionen för att vara en kristen klubb av rika länder och kan därför knappast motsätta sig fortsatt utvidgning. Det är inte omöjligt att EU-kritiska partier ser utvidgningen som en möjlighet till att EU utvecklas i, en för dem, mer positiv riktning.

Innehållsförteckning

1. INLEDNING	1
1.1 INTRODUKTION.....	1
1.2 SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNINGAR	1
1.3 AVGRÄNSNINGAR	2
1.4 METOD OCH MATERIAL.....	2
1.4.1 Metodologiskt tillvägagångssätt och material	2
1.4.2 Metod- och källkritik	4
1.5 TIDIGARE FORSKNING	4
1.6 DISPOSITION	5
2. TEORI	6
2.1 INTERNATIONELLA RELATIONER	7
2.1.1 Liberalism	7
2.1.2 Marxism	9
2.1.3 Realism.....	10
2.2 RETORISKT AGERANDE.....	13
2.2.1 Den paneuropeiska visionen	14
2.2.2 Retorisk argumentering.....	15
3. EUROPEISKA UNIONEN OCH UTVIDGNINGSPROCESSEN	17
3.1 PANEUROPEISK VISION	17
3.1.1 Pax Europea.....	18
3.2 UTVIDGNINGSPROCESSEN.....	18
3.3 FRAMTIDA MEDLEMSLÄNDER.....	19
4. SVERIGE OCH UTVIDGNINGSPROCESSEN.....	21
4.1 REGERINGENS SYN PÅ UTVIDGNINGSPROCESSEN	21
4.2 OPINIONSLÄGET I UTVIDGNINGSFRÅGAN.....	23
4.3 DEBATTEN OM ÖVERGÅNGSREGLER	23
5. DE SVENSKA PARTIERNA OCH UTVIDGNINGSPROCESSEN	25
5.1 CENTERPARTIET	25
5.2 FOLKPARTIET	27
5.3 KRISTDEMOKRATERNA	30
5.4 MILJÖPARTIET	32
5.5 MODERATERNA.....	34
5.6 SOCIALDEMOKRATERNA	37
5.7 VÄNSTERPARTIET.....	40
5.8 JUNILISTAN	44
6. SLUTSATS.....	46

REFERENSER

BILAGOR

BILAGA 1.	EU och Europa / Jämförelse mellan de europeiska länderna
BILAGA 2.	Europeiska unionen
BILAGA 3.	EU-fördraget / Förslaget till ny konstitution för EU
BILAGA 4.	Europaparlamentet
BILAGA 5.	Enkät till ordinarie ledamöter i EU-nämnden
BILAGA 6.	Enkät till de svenska europaparlamentarikerna

1. Inledning

1.1 Introduktion

Sedan samarbetet startade 1951 har både antalet politikområden och medlemsländer ökat och det som idag är Europeiska unionen består av 25 medlemsländer. Det kan jämföras med den mellanstatliga samarbetsorganisationen Europarådet som består av 46 medlemsländer. Därutöver finns också Vitryssland som för närvarande inte uppfyller kriterierna för medlemskap vare sig i Europarådet eller EU. *[Se bilaga 1 om jämförelse mellan europeiska länder]*

En intressant utmaning vid kommande utvidgningar är det faktum att de flesta länder utanför EU har en relativt svag ekonomi. Dessutom finns en oenighet inom unionen gällande främst Turkiet där inte minst religionsfrågan stått i fokus men också en oro för fortsatt utvidgning också gällande andra länder. Jag finner det intressant att studera de svenska partierna och deras syn på utvidgningen som jag upplever är mer eniga i en positiv syn på fortsatt utvidgning.

Jag kommer i uppsatsen analysera partiernas ideologiska ståndpunkter utifrån tre teoretiska perspektiv – liberalism, marxism och realism - och moderna inriktningar inom dessa för att förstå partiernas syn på EU och utvidgning. Dessutom använder jag Schimmelfennigs teori om retoriskt agerande som visar på alternativa förklaringsmodeller till unionens utvidgning och partiernas ställningstaganden i frågan.

1.2 Syfte och frågeställningar

Uppsatsens syfte är att studera unionens utvidgning och i synnerhet ur svenskt perspektiv där jag vill undersöka vilket stöd det finns i Sverige för fortsatt utvidgning och då med utgångspunkt från partiernas program, valmanifest och diskussioner. Stämmer uppfattningen att det finns enighet bland partierna och regeringen gällande fortsatt utvidgning av EU? Vilka likheter och skillnader finns mellan partierna? Är det möjligt att förstå partiernas åsikter utifrån klassiska teoretiska perspektiv inom ämnesområdet internationella relationer och Schimmelfennigs teori om retoriskt agerande? Kan dessa bidra med en förståelse för partiernas och de folkvaldas syn på utvidgningen?

Relevanta frågeställningar som jag utgår ifrån i uppsatsen är följande:

- Finns det hos de svenska partierna och regeringen en positiv syn på fortsatt utvidgning av EU och i vilken omfattning?
- Vilka likheter och skillnader finns i synen på utvidgning?
- Vad kan förklara åsikterna gällande utvidgning?

1.3 Avgränsningar

Uppsatsens fokus är inriktat på EU:s utvidgning och då ur ett svenskt perspektiv. Valet av Sverige har sin grund i att svenska partier, oavsett inställning till EU som organisation, verkar ha en positiv syn gällande fortsatt utvidgning av unionen. Med partier åsyftar jag de sju riksdagspartierna och Junilistan. Information gällande partiernas åsikter om EU och utvidgningen baseras på politiska dokument såsom partiprogram, valmanifest och information från partiernas webbsidor och som komplettering åsikter från partiernas företrädare i riksdagens EU-nämnd och i Europaparlamentet. Begreppet europeiska länder i uppsatsen kan vid en första anblick upplevas lite besvärligt efter händelseutvecklingen i Europa de senaste decennierna. Jag har dock valt att räkna medlemsländerna i Europarådet och Vitryssland som europeiska länder.

1.4 Metod och material

1.4.1 Metodologiskt tillvägagångssätt och material

Metoden är främst en kvalitativ innehållsanalys med intention att studera svenska partiers åsikter gällande EU och utvidgningen utifrån politiska dokument. I kvalitativ innehållsanalys är det främst vissa delar i en text som är det intressanta för analysen.¹ Denna analys syftar till att klassificera innehållet i dokumenten för att se vilka teoretiska perspektiv som kan kopplas till partiernas åsikter om utvidgningen. Vid kvalitativ innehållsanalys måste en avvägning göras vad gäller omfattningen i materialurval.² Jag har valt att studera partiprogram, valmanifest och information från partiernas webbsidor. Partiprogrammen ger en mer ideologiskt inriktad information som ska gälla en längre tid medan valmanifest från senaste Europaparlamentsvalet och information från partiernas webbsidor utgör komplement med mer aktuell information. För att uppfylla uppsatsens syfte kommer den teoretiska delen, med teoretiska perspektiv inom området internationella relationer och Schimmelfennigs teori om retoriskt agerande, ligga till grund för analysen. Jag ämnar nu informera om det material som jag har använt mig av i uppsatsen.

Litteratur och offentligt material

Litteratur som behandlar EU och utvidgningen har använts för att få information om tidigare utvidgningar och erfarenheter av dessa samt för information om EU som organisation. Material ur Departementsserien (Ds) har också använts som behandlar utvidgningens påverkan.

¹ Esaiasson, Peter, Mikael Giljam, Henrik Oscarsson & Lena Wängnerud (2004). *Metodpraktikan*. s. 233

² *ibid.* s. 244

För teoridelen har jag använt Robert Jacksons och Georg Sørensens *Introduction to International Relations* och Scott Burchills (m.fl.) *Theories of International Relations*. Dessutom har jag använt Frank Schimmelfennigs *The EU, NATO and the Integration of Europe* för information om Schimmelfennigs teori om retoriskt agerande.

Partiprogram och valmanifest

Partiernas senast uppdaterade partiprogram och valmanifest från Europaparlamentsvalet 2004 har använts för att ta reda på partiernas åsikter om EU och utvidgningen.

Riksdagstryck

Genom Rixlex har jag fått fram protokoll från bl a riksmöten för att ta del av debatter som handlat om utvidgningen.

Uttalanden och artiklar

Som komplement till partiprogram och valmanifest har jag även i viss mån kompletterat med debattartiklar från partiföreträdare och nyhetsartiklar inom ämnesområdet. Artiklarna är främst från *Dagens Nyheter* eller *Riksdag & Departement*. *Dagens Nyheter* är en rikstäckande tidning med flitigt använda debattsidor och med nyhetsartiklar som bör ha större tillförlitlighet än de kvällstidningarna erbjuder. *Riksdag & Departement* är en tidning som informerar om förslag och beslut inom riksdag, regering och utredningsväsende.

Internet

Vid informationssökning på Internet har jag framför allt använt mig av webbsidorna för riksdagen, regeringen och de respektive partierna. På riksdagens webbsida finns bra och uppdaterad information gällande den debatt som varit om utvidgning av unionen och möjlighet att ta del av partiernas åsikter. På regeringens webbsida finns information om regeringens inriktning i frågan om EU:s fortsatta utvidgning. Partierna har också i varierande grad haft information om EU och utvidgningen.

Enkätundersökning

Den ursprungliga tanken var att genomföra en mer omfattande enkätundersökning som skulle omfatta samtliga riksdagsledamöter och svenska europaparlamentariker. Alltför låg svarsfrekvens gjorde detta omöjligt och istället riktades arbetet in på partiernas ordinarie ledamöter i riksdagens EU-nämnd och europaparlamentarikerna då båda grupperna har kunskap och aktuell information gällande EU och utvidgningsprocessen och de sistnämnda för att undersöka om det eventuellt finns splittringar i de europeiska partigrupperna [*se bilaga 5 och 6 för enkätformulären*]. Även denna justering av undersökningsmetod visade sig inte helt oproblematiske. En ledamot från Moderaterna i EU-nämnden förklarade att dennes svar gällde alla ledamöter som i annat fall skulle komplettera med egna åsikter. Vad gäller svaren från de svenska europaparlamentarikerna besvarade Junilistans politiska sekreterare frågorna och det framgick även här att det var ett svar

från partiet snarare än från enskild parlamentariker. Trots påminnelse kom heller inte svar från samtliga ordinarie ledamöter i EU-nämnden eller samtliga svenska europaparlamentariker men de svar som inkommit tas ändå med som komplement till informationen från partiprogram, valmanifest, information på partiernas webbsidor samt eventuella debattartiklar och uttalanden. Valet av enkätundersökning som metod gjordes utifrån bedömningen att intervjuer med samtliga ledamöter i EU-nämnden och Europaparlamentet ej ansågs rimligt ur tidssynpunkt.

1.4.2 Metod- och källkritik

Som tidigare beskrivet var enkätundersökningen inte helt oproblematisk och fler svar hade naturligtvis varit önskvärt. Trots detta har jag tagit med de svar som inkommit då de kan utgöra komplement till övrig information som jag har med i uppsatsen. Förutom problemet med svarsfrekvens finns också alltid risken att enkäter kan ha ofullständiga svar eller svar som väcker nya frågor. I enkäten valde jag att ha med öppna frågor, dvs. frågor utan svarsalternativ då jag ville ge möjligheten för respondenterna att med egna ord delge sina åsikter. Problem med detta är att svaren kan vara svårtolkade och att de kan uppvisa brist på representativitet beroende på svarens omfattning.³

Risken med att använda material som partiprogram är att de i viss utsträckning kan bli inaktuella efter en tid. Samtidigt är de viktiga dokument som visar partiernas ideologiska viljeinriktning på olika områden. Problem som kan uppstå vid analys av program och valmanifest är tolkning av texten vilket gör det nödvändigt med citat och inte enbart egen tolkning.

Internet som källa kan naturligtvis bli föremål för diskussion ur reliabilitetsperspektiv och det kräver mer av kritisk källgranskning. I min studie handlar det till stor del om information från partiernas webbsidor, riksdagen och regeringen och borde därför inte utgöra något problem. Ett annat problem med Internet är att framtida källgranskning riskerar att bli komplicerad då länkadresser tenderar bli inaktuella efter en tid.

1.5 Tidigare forskning

Under arbetet med uppsatsen har jag inte funnit så mycket forskning om utvidgningen ur ett svenskt perspektiv. Det finns en ESO-rapport, *Priset för ett större EU*, i vilken civilekonomen Bengt O. Karlsson behandlar senaste utvidgningens ekonomiska konsekvenser för Sverige. Däremot finns det en hel del forskning rörande unionens utvidgning och dess påverkan inom olika områden och jag ämnar här presentera ett urval:

³ Esaiasson et al. s. 275

Neill Nugent, Jean Monnet professor i europeisk integration vid Manchester Metropolitan University, behandlar i *European Union Enlargement* utvidgningens inverkan på EU:s maktstruktur, identitet, ekonomi samt på dess internationella roll och inflytande. Loukas Stoukalis, Jean Monnet professor i europeisk organisation vid Athens universitet, tar i *What Kind of Europe?* upp frågor rörande utvidgningen som Europas gränser, unionens storlek och utvidgningens inverkan på integration, effektivitet och stabilitet inom unionen. Rikard Bengtsson, fil dr i statsvetenskap vid Malmö högskola och vid Utrikespolitiska institutet, beskriver i *Historisk brytpunkt i Europa* hur utvidgningen 2004 är en av de viktigaste säkerhetspolitiska händelserna i Europa och början på en ny era i europeisk politik. Bengtsson behandlar bl a opinionen i medlemsländerna, situationen i ansökarländerna och diskussionerna om Europas gränser.

1.6 Disposition

I *detta kapitel* har jag introducerat valt studieområde och redogjort för syfte, frågeställningar, avgränsningar och metod. I *andra kapitlet* presenteras de teoretiska perspektiv jag använder för min analys såsom teoririktningar inom området internationella relationer och Schimmelfennigs teori om retoriskt agerande. I *tredje kapitlet* tar jag upp utvidgningen ur EU:s perspektiv vilket kan bidra till ökad förståelse för utvidgningsprocessen. I *fjärde kapitlet* behandlas utvidgningen ur ett svenskt perspektiv där jag bl a tar upp debatten om övergångsregler som var intressant då det visade att det även i Sverige finns en viss oro för utvidgningen. I *femte kapitlet* redogör jag för de svenska partiernas åsikter gällande EU och utvidgningen. Här beskriver jag partiets åsikter som presenteras i program och valmanifest, men också information från partiernas webbsidor, uttalanden och debatter. Dessutom presenteras de åsikter som framkommit genom enkätsvaren och en analys av partiernas åsikter utifrån det teoretiska perspektivet. I *det sjätte, och sista, kapitlet* redogör jag för de slutsatser jag drar av min analys av Sveriges partiers åsikt gällande EU och utvidgningen. Ett antal bilagor finns också med bl a för att ge ökad kunskap om länderna som är medlemmar i unionen och de som står utanför, utdrag ur EU-fördraget och förslaget till ny konstitution.

2. Teori

EU skapades i det kaos som präglade Europa vid andra världskrigets slut. Den anarkistiska värld som realisterna talar om hade präglat Europa sedan länge och en önskan om fred och stabilitet blev grunden till vad som skulle komma att utvecklas till EU och som bygger mycket på liberalismens grundidéer. Unionen har sedan samarbetet startade fått utstå kritik som jag finner kan härledas till marxismens och realismens grundidéer med kritik mot marknadsekonomi respektive avkallet på suveräniteten.

Jag kommer i detta kapitel behandla tre teoretiska perspektiv och moderna inriktningar inom området internationella relationer som jag tycker är intressant att jämföra med de ideologiska ståndpunkter som partierna lyfter fram i politiska dokument. Jag vill genom detta studera hur partierna präglas av de tre teoretiska perspektiven och se vilka likheter och skillnader som finns och jämföra detta med partiernas syn på EU och utvidgning. Dessutom använder jag Schimmelfennigs teori om retoriskt agerande som visar på alternativa förklaringsmodeller till unionens utvidgning och partiernas ställningstaganden i frågan. Schimmelfennig menar att neo-liberalismen och neo-realismen inte kan ge en god förklaring till varför medlemsländerna är positiva till utvidgning då det inte är nödvändigt för unionen med utvidgning vare sig av ekonomiska eller säkerhetspolitiska skäl.

2.1 Internationella relationer

Internationella relationer omfattar flera teoririktningar som alla beskriver och tolkar det internationella samhället och dess aktörer. I min uppsats har jag valt de tre teoretiska perspektiven liberalism, marxism och realism. Liberalismen, med dess positiva syn på människan och samarbete, och realismen, med dess mer negativa syn på människan och samarbete, är klassiska teoririktningar inom området internationella relationer medan marxismen, med dess samhällskritik, är en relativt ny teoririktning som haft inflytande under det senaste århundradet. Jag avser att ge en mer sammanhållen bild av respektive teoririktning och även till viss del behandla mer moderna inriktningar inom dessa.

2.1.1 Liberalism

Liberalismen inom internationella relationer har kopplats till utvecklingen av den moderna liberala staten och vars liberala tänkare, främst John Locke, såg stora möjligheter med ett modernt samhälle som garanterade individens frihet vilket ansågs betydelsefullt för såväl människornas som ekonomins utveckling.⁴ Locke har kallats liberalismens fader och hans verk *Two Treatises of Government* har också benämnts som något av ”liberalismens bibel”.⁵ Liberalismen förordar begränsad regeringsmakt och politisk frihet, demokrati och grundläggande rättigheter för individen.⁶

Liberalismen har en positiv syn på individen. Samarbete mellan länder är möjligt och bidrar till fred och säkerhet. Redan på 1700-talet förordade liberaler demokrati och fri handel för att förhindra krig eftersom det skulle övervinna de konstgjorda hindren mellan individer och förena dem alla i en gemenskap. Enligt Joseph Schumpeter (1883-1950) så var krig något som orsakats av aggressiva instinkter hos en icke representativ elit. Denna idé finns också som en röd tråd även hos andra liberaler som Jean-Jacques Rousseau, Immanuel Kant, Richard Cobden m.fl.⁷

Exempelvis liberalen Richard Cobden ansåg att frihandel kunde skapa en fredligare värld och detta är också i den moderna liberalismen en viktig del.⁸ Scott Burchill lyfter fram EU som det bästa exemplet på ekonomisk integrering vilket skapade ett närmare ekonomiskt och politiskt samarbete i en historiskt sett orolig region.⁹

⁴ Jackson, Robert & Sørensen, Georg (2003). *Introduction to International Relations*. s. 108

⁵ Internet: Liberalismen

⁶ Burchill, Scott, Richard Devetak, Andrew Linklater, Matthew Paterson, Christian Reus-Smit & Jacqui True (2001). *Theories of International Relations*. s. 29

⁷ ibid. s. 33

⁸ Dunne, Tim. Liberalism, i Baylis, John & Smith, Steve (2004). *The Globalization of World Politics*. s. 190

⁹ Burchill et. al. s. 39

Än idag anser liberalerna att de liberal-demokratiska principerna är bästa garanten för en fredlig världsordning eftersom en värld av liberala demokratier inte har samma incitament till krigföring eftersom alla länder erkänner varandras legitimitet.¹⁰ Neo-realisterna kritiserar liberalismens syn på att liberala länder är mer fredliga och inte är i krig med andra liberala länder. De menar att ländernas moraliska ambitioner motarbetas av det faktum att det saknas överordnad auktoritet i det internationella systemet vilket tvingar länderna att istället tänka på sin säkerhet och maktambitioner.¹¹

Neo-liberalismen, och då liberal institutionalism, skiljer sig en del från liberalismen då den liksom neo-realismen mer intresserar sig för staten än individen. Neo-liberaler, som exempelvis Keohane, menar att länder är huvudaktörer, men inte nödvändigtvis de enda, och de är rationella aktörer som alltid önskar maximera absolut nytta genom samarbete. Neo-liberaler anser att interdependens präglar det internationella systemet vilket gör samarbete nödvändigt. Största hindret att nå lyckat samarbete är när avtal inte följs eller när länder lurar varandra. Neo-liberalismen är liksom liberalismen inriktad mer på ekonomisk välfärd och världsekonomin än säkerhetsfrågor.¹² Vad gäller utvidgning av EU menar neo-liberaler att detta sker om medlemsländerna kan förvänta sig absoluta nettovinster. Detsamma gäller ansökarländerna som har egna intressen.¹³

De främsta delarna av liberalismen/neo-liberalismen är följande principer:

- Optimistisk och positiv syn på individen och människans förmåga till samarbete. När människor handlar förnuftigt kan de genom samarbete undvika krig.¹⁴
- Relationer mellan individer är mer samarbetsinriktat än relationer mellan regeringar. En värld med många transnationella sammanslutningar blir mer fredlig.¹⁵
- Vid god ekonomisk utveckling och modernisering ökar graden av interdependens, dvs. ömsesidigt beroende, mellan länder. Transnationella aktörer ökar i betydelse medan militär styrka minskar i betydelse. Välfärd, och inte säkerhet, är det främsta målet för länder.¹⁶
- Internationella institutioner underlättar samarbete mellan länder då de bidrar till ökat förtroende vilket minskar länders oro för varandra.¹⁷

¹⁰ Burchill et. al. s. 31

¹¹ ibid. s. 31

¹² Lamy, Steven L. Contemporary mainstream approaches: neo-realism and neo-liberalism, i Baylis, John & Smith, Steve (2004). *The Globalization of World Politics*. s. 215

¹³ Schimmelfennig, Frank (2003). *The EU, NATO and the Integration of Europe*. s. 33

¹⁴ Jackson & Sørensen s. 136

¹⁵ ibid. s. 136

- Demokratiska länder krigar inte mot varandra eftersom ländernas inrikespolitik präglas av fredlig konflikthantering, gemensamma moraliska värderingar samt att de är sammanlänkade genom ekonomiskt samarbete och interdependens.¹⁸

2.1.2 *Marxism*

Marxismen utvecklades av Karl Marx som kritiserade den ekonomiska liberalismen. Karl Marx och Friedrich Engels utvecklade teorin om den vetenskapliga socialismen som de presenterade i boken *Det kommunistiska manifestet*. Grundidén inom marxismen är att samhället är indelade i två motsatta sociala grupper, nationella bourgeoisien, som äger produktionsmedlen, och kosmopolitiska proletariatet, som utgör arbetskraften.¹⁹ Bourgeoisien har stor makt över såväl politiken som ekonomin och gör vinster på proletariatets arbete. Marxismen har också avfärdat liberalismens tankar på mänskliga rättigheter som något som endast gäller bourgeoisiens friheter och som inte tar hänsyn till proletariatets rättigheter.²⁰

Det finns dock inom marxismen stora skillnader mellan den statsauktoritära marxism som dominerade i de kommunistiska länderna och de olika varianterna av västerländsk nymarxism och marxismen har också med tiden splittrats mellan revolutionärer och reformister. Dock är produktionsformer, ekonomiska förhållanden och klassmotsättningar fortfarande centrala delar i marxistiska analyser inom området internationella relationer.²¹ Det moderna statssystemet med suveräna länder och det kapitalistiska samhället ses som en övergångsfas med proletär internationalism som framtida mål.²²

Enligt marxistiska teoretiker har det internationella systemet länge dominerats av ett integrerat ekonomiskt och politiskt system – det kapitalistiska systemet. Tillväxten av fler multinationella storföretag visar enligt marxisterna på ytterligare integration i den globala ekonomin. Marxisterna anser att det är viktigt att uppmärksamma problemen med den globala kapitalismen och lägga grunden för ett globalt samhälle som är mer rättvist och humant.²³

¹⁶ Jackson & Sørensen s. 136

¹⁷ *ibid.* s. 137

¹⁸ *ibid.* s. 137

¹⁹ Linklater, Andrew. *Marxism*, i Burchill, Scott, Richard Devetak, Andrew Linklater, Matthew Paterson, Christian Reus-Smit & Jacqui True (2001). *Theories of International Relations*. s. 129

²⁰ Burchill et. al. s. 43

²¹ Østerud, Øyvind (1997). *Statsvetenskap - introduktion i politisk analys*. s. 284

²² *ibid.* s. 284

²³ Hobden, Stephen & Jones, Richard Wyn, *Marxist theories of international relations*, i Baylis, John & Smith, Steve (2004). *The Globalization of World Politics*. s. 246

Realister, som exempelvis Waltz, har kritiserat marxismens syn gällande skillnader mellan nationella bourgeoisien och det kosmopolitiska proletariatet. Han ansåg att det under första världskriget framkom att proletariatet hade mer gemensamt med nationella bourgeoisien än med proletariatet i andra länder. Waltz ansåg därför att marxismen saknade förståelse för nationalismens påverkan.²⁴

De främsta delarna av marxismen är följande principer:

- Det ekonomiska systemet är överordnat det politiska och de som har kontroll över ekonomin har också den politiska makten. Länder drivs av den härskande klassens intressen som i kapitalistiska länder är bourgeoisien och dess ekonomiska intressen.²⁵

- Kapitalismen är främsta orsaken till konflikter och kriser mellan länder.²⁶

- Konflikter mellan länder har sin orsak i bourgeoisiens ekonomiska intressen och inte i politiken.²⁷

- Kapitalismen är expansiv och söker ständigt efter nya marknader. Först skedde detta i form av kolonisering och senare genom globalisering och transnationella företag.²⁸

2.1.3 Realism

Realismen som idé har funnits sedan antiken genom Tukydidés och senare i modern tid genom Thomas Hobbes och Niccolò Machiavelli.²⁹ Realismen som riktning inom området internationella relationer utvecklades på 1930- och 40-talet med sin kritik av liberalismen och fick stor genomslagskraft med anledning av Nationernas förbunds sammanbrott, andra världskrigets utbrott och senare det kalla kriget mellan USA och Sovjetunionen. Enligt realismen och i synnerhet neorealismen präglas internationella systemet av konflikt, misstänksamhet och konkurrens mellan länder.³⁰

E.H. Carr och Hans J. Morgenthau är några av de mest framträdande personerna inom den traditionella realismen. Burchill påpekar att Carr och Morgenthau, till skillnad från senare realister,

²⁴ Linklater s. 135

²⁵ Jackson & Sørensen s. 185

²⁶ *ibid.* s. 185

²⁷ *ibid.* s. 185

²⁸ *ibid.* s. 185

²⁹ *ibid.* s. 68

³⁰ Burchill s. 70

insåg behovet av internationella politiska reformer och var inte helt emot alternativa former av politisk organisation. Nationsstaten var således inte enda formen av politisk organisation.³¹

Carr framförde sin kritik mot liberalismen i sin bok *The Twenty Years' Crisis* där han ansåg det vara farligt att basera studierna om internationella relationer på hur vi skulle vilja att världen såg ut istället för som den i realiteten verkligen var och tog som exempel Japans invasion av Manchuriet och Italiens invasion av Abessinien.³² Carr menade också att liberalernas tro på att alla länder egentligen hade intresse av fredlig utveckling egentligen mer handlade om "satisfied powers" som önskade bibehålla en 'status-quo'-situation och tog som exempel situationen efter första världskriget där exempelvis Tyskland var negativa över sin situation medan många andra länder var nöjda med förhållanden som förhandlats fram..³³ Carr menade också att den styrande eliten var intresserade av inhemsk stabilitet för att trygga den egna säkerheten och dominans samt undvika klassmotsättningar som skulle kunna hota dem.³⁴ Carr kritiserade länder som "eschewed the pursuit of power on principle" och menade att enda sättet att undvika krig var genom en maktbalans mellan länderna.³⁵

Hans J. Morgenthau kom 1947 ut med boken *Politics Among Nations* som räknas som ett av de viktigaste böckerna gällande realismen. Morgenthau beskriver hur det internationella samhället präglas av anarki då det till skillnad från nationer saknar en central överordnad auktoritet och med hundratals suveräna länder. Realismen förutsätter att suveräna länder utgör de grundläggande delarna inom internationell politik där det internationella samhället är anarkistiskt då det saknas någon form av världsmakt vilket gör det nödvändigt för alla länder att tänka på sin egen säkerhet.³⁶ Morgenthau ansåg att internationell politik handlade om olika intressen och maktkamp mellan länder och att detta var något normalt, oundvikligt och rentav önskvärt.³⁷

Neo-realismen utvecklades på 1970-talet av Kenneth Waltz som en kritik av den traditionella realismen och en utveckling av realismen med anledning av förändringarna i världspolitiken. Istället för realismens syn på människan som maktthungrig anser neorealister att misstron som präglar internationella systemet istället beror på dess struktur. Internationella systemet är anarkistiskt då det består av självständiga länder och saknar ledarskap på global nivå. Detta medför att länderna måste tänka på sin säkerhet och bevaka varandra. Den mest effektiva organisationsformen blir därmed den suveräna staten. En maktbalans eftersträvas i det internationella systemet och länder kan tvingas agera rationellt och överge sin suveränitet för att ingå i allianser vid en hotfull situation.³⁸

³¹ Burchill s. 71

³² *ibid.* s. 72

³³ *ibid.* s. 73

³⁴ *ibid.* s. 74

³⁵ *ibid.* s. 75

³⁶ Jackson & Sørensen s. 68

³⁷ Burchill s. 80

³⁸ *ibid.* s. 28

Enligt Burchill så uttrycker Waltz också en oro över situationen efter Sovjetunionens upplösning 1991. Waltz anser att den bipolära maktbalans som uppkom efter andra världskriget med stormakterna USA och Sovjetunionen tryggade internationell stabilitet.³⁹

De främsta delarna i realismen/neo-realismen är följande principer:

- Pessimistisk syn på människan. Det internationella systemet är en anarkistisk världsordning med suveräna länder. De internationella relationerna är konfliktfyllda.⁴⁰

- Maktambitioner, maktmedel och maktmedel är centrala delar i politiken. Varje stat är ett potentiellt hot mot andra stater.⁴¹

- Internationell politik handlar om strävan efter makt och dominans.⁴²

- Länders mest grundläggande intressen är nationell säkerhet, bevarande av suveränitet och att därmed överleva som länder.⁴³

- Maktbalans är viktigt för att upprätthålla fred och internationell stabilitet.⁴⁴

³⁹ Burchill s. 97

⁴⁰ Jackson & Sørensen s. 103

⁴¹ ibid. s. 103

⁴² ibid. s. 68

⁴³ ibid. s. 103

⁴⁴ ibid. s. 103

2.2 Retoriskt agerande

Frank Schimmelfennig, statsvetare vid Technische Universität i tyska Darmstadt, forskar om europeisk politik och EU. I boken *The EU, NATO and the Integration of Europe* tar Schimmelfennig bl a upp utvidgningen såväl ur medlemsländernas som ansökländernas perspektiv. Schimmelfennig visar också i artikeln ”The Community Trap” på förklaringsmodeller som han menar kan förklara utvidgningsprocessen.

Schimmelfennig anser att EU:s utvidgning är intressant då processen fortsätter trots att det inte är nödvändigt av säkerhetsskäl och dessutom är ekonomiskt påfrestande för unionen. Ur ett neorealistiskt maktperspektiv är en utvidgning av EU varken nödvändigt eller särskilt betydelsefullt ur ett säkerhetsperspektiv eller för att upprätthålla maktbalansen. Inte heller är det ur ett neoliberalt perspektiv nödvändigt med en utvidgning då kostnaderna överstiger de vinster som finns med utvidgning. Schimmelfennig menar att EU istället för medlemskap skulle kunna ha erbjudit länderna utanför EU ekonomiskt fördelaktiga avtal vilket skulle varit bättre ur ekonomisk synvinkel för unionens medlemsländer.⁴⁵

Schimmelfennig menar dock att rationalistiska skäl till viss del kan finnas då medlemsländer med hög interdependens med en del ansökländer stöder fortsatt utvidgning. Men även här finns intressanta skillnader då exempelvis Storbritannien är positiva till utvidgningen utan stark interdependens till länderna utanför unionen. Schimmelfennig påpekar dock att det i fallet med Storbritannien kan finnas andra skäl som att fortsatt utvidgning kan förhindra djupare integration inom unionen.⁴⁶

Schimmelfennig påpekar att EU till en början var ovillig att ge löften om medlemskap till länderna utanför unionen men kom sedermera att byta åsikt och förespråkade på normbasis en utvidgning av unionen. Detta utan en mer omfattande debatt samtidigt som många frågor gällande utvidgningen är olösta och en oenighet finns om utvidgningens följder.⁴⁷

Det analytiska problem som Schimmelfennig anser är intressant är "how a process initially determined by egoistic preferences and strategic action resulted in a rule-conforming outcome".⁴⁸ För att bättre förstå detta presenterar Schimmelfennig idén om ”rhetorical action”, som kan översättas till retoriskt agerande, som han menar är en förenande länk mellan egoistiska preferenser och normativa resultat.⁴⁹

⁴⁵ Schimmelfennig s. 56

⁴⁶ *ibid.* s. 181

⁴⁷ *ibid.* s. 191

⁴⁸ *ibid.* s. 192

⁴⁹ *ibid.* s. 193

Schimmelfennig förklarar retoriskt agerande som strategiskt användande av argument i en institutionell miljö där aktörer måste beakta kollektiva normer och värden för att erhålla legitimitet. Aktörerna måste således referera till gemensamma normer och värden för att uppnå sina mål och kan också manipulera normer och värderingar för att reducera legitimitetsbegränsningar. Detta kan innebära att en aktör som inte tror på de gemensamma normerna ändå kan referera till dessa om denne finner det vara rationellt gynnsamt. För aktörer som har mål som överensstämmer med normerna är det fördelaktigt att referera till dessa då det blir rationellt gynnsamt då egenintressena framstår som moraliskt normativa förpliktelser.⁵⁰

Schimmelfennig påpekar dock att det finns problem med detta agerande. Problemet för en aktör med att manipulera legitimitetsramarna är att det i längden kan vara svårt att hänvisa till normer som aktören inte tror på och risken är därför stor att vederbörande motsäger sig själv med legitimitetskris som följd. När aktörer baserar sina politiska uttalanden på normativa idéer är de trovärdiga endast så länge de håller sig till dessa och kan därför inte ändra ståndpunkt hur som helst. Dessutom får inte aktörer riskera att uppfattas som att de använder normer och värderingar på ett cyniskt sätt då även detta kan leda till en förtroendekris.⁵¹

2.2.1 Den paneuropeiska visionen

Schimmelfennig beskriver hur EU:s gemensamma ideologi växte fram utifrån erfarenheten av andra världskriget och grundtanken var att skapa en fri och fredlig paneuropeisk gemenskap och integration av liberaldemokratiska länder. Då kommunismens inflytande över många europeiska länder blev allt större kom samarbetet att begränsas till att endast omfatta de västeuropeiska länderna och den paneuropeiska visionen i fördragstexten blev mer av visionär karaktär.⁵²

Med anledning av den dramatiska händelseutvecklingen under perioden 1989-1991, då kommunismens inflytande över de europeiska länderna upphörde och Sovjetunionen kollapsade, kom detta att snabbt förändras. Utvecklingen gjorde att den paneuropeiska visionen plötsligt blev möjlig och högst aktuell då i synnerhet många av länderna i östra Europa nu närmade sig Västeuropa och ansökte om medlemskap.⁵³

Schimmelfennig anser att såväl ansökarländer som medlemsländer som är positiva till utvidgning, i och med denna händelseutveckling i sin argumentation började använda sig av retoriskt agerande för att återuppväcka de paneuropeiska visionerna och därigenom rättfärdiga kraven på fortsatt utvidgning.⁵⁴

⁵⁰ Schimmelfennig s. 199

⁵¹ *ibid.* s. 223

⁵² *ibid.* s. 266

⁵³ *ibid.* s. 266

⁵⁴ *ibid.* s. 265

2.2.2 Retorisk argumentering

I argumenteringen framförs att länderna inte bara geografiskt hör till Europa utan också till europeiska internationella gemenskapen. Länderna anses dela normer och värderingar med de västeuropeiska länderna. Uttrycket ”Return to Europe!” har använts av såväl ansökarländer som av flera medlemsländer. Om unionen vägrar ansökarländerna medlemskap skulle det innebära att de satte egoistiska preferenser framför europeiska intressen. EU skulle då bryta mot sin grundideologi och hamna i en förtroendekris.⁵⁵ Schimmelfennig exemplifierar med ett uttalande från dåvarande tjeckiske presidenten Vaclav Havel när han 1994 i Europaparlamentet tog upp riskerna med en avstannad utvidgningsprocess:

Anything else would be a return to the times when European order was not a work of consensus but of violence [...] For if the future European order does not emerge from a broadening European Union, based on the best European values and willing to defend and transmit them, the organization of the future could well fall into the hands of a cast of fools, fanatics, populists and demagogues waiting for their chance and determined to promote the worst European traditions.”⁵⁶

När ekonomiska kriterierna inte anses vara uppfyllda och därmed talar emot utvidgning anser förespråkarna att kollektiva intressen som fred, stabilitet och välfärd skulle gynnas om mer hänsyn togs till de politiska kriterierna. För att förhindra förseningar i förhandlingarna om medlemskap då krav ställs från EU:s sida om implementering av regelverket, s k *acquis communautaire*, påpekas att det i frånvaro av konkret tidtabell finns en risk att ländernas utveckling mot liberal demokrati avstannar. Fullt medlemskap anses vara det enda som kan trygga en transformering i liberal inriktning och med ekonomiska reformer.⁵⁷

Förespråkarna pekar också på inkonsekvenser i tidigare ageranden från unionens sida. Schimmelfennig menar att detta är en av de viktigaste retoriska strategierna.⁵⁸

EU framhåller en vilja att skapa europeisk enhet och samarbete med länderna i östra Europa men samtidigt visar medlemsländers faktiska beteende på protektionism och försök till att fördröja utvidgningen. Förespråkarna hänvisar också till tidigare utvidgningar av unionen och då i synnerhet när det gäller Greklands, Portugals och Spaniens medlemskapsförhandlingar där de politiska aspekterna fick större utrymme än de ekonomiska i förhandlingarna.⁵⁹

Schimmelfennig anser att förespråkarna genom att använda sig av unionens grundläggande normer och värderingar tidigt fick ett övertag i debatten om utvidgningen. Om ett medlemsland

⁵⁵ Schimmelfennig s. 268

⁵⁶ Schimmelfennig, ”The Community Trap” s. 70

⁵⁷ Schimmelfennig s. 269

⁵⁸ Schimmelfennig, ”The Community Trap” s. 70

⁵⁹ Schimmelfennig s. 270

hade opponerat sig mot att demokratiska länder i Europa skulle få bli medlemmar i EU hade det stridit mot unionens ideologi och dess normer och värderingar och därmed skadat trovärdigheten och legitimiteten för landet.⁶⁰ Schimmelfennig menar att detta skulle innebära att motståndarna i praktiken anser att ansökarlandet i fråga inte hör hemma i Europa.⁶¹

För motståndarna är det svårt att opponera sig mot utvidgningen. Motståndarna kan inte ifrågasätta det moraliska berättigande som argumentet för utvidgning grundar sig på eftersom det skulle innebära ett underkännande av deras eget medlemskap.⁶²

Schimmelfennig pekar också på att det är problematiskt att ifrågasätta förespråkarnas trovärdighet då det är närmast omöjligt att ifrågasätta personer som Vaclav Havel eller Lech Walesa alternativt ett medlemsland som förespråkar utvidgning.⁶³

Slutligen, menar Schimmelfennig, kan motståndarna inte heller ifrågasätta sambandet mellan förespråkandet och det moraliska berättigandet eftersom de då också förnekar ansökarländernas utveckling till liberala demokratier.⁶⁴

Schimmelfennig menar att de svårigheter som presenterats ovan är orsaken till att inget medlemsland offentligt opponerat sig mot utvidgningen. De möjligheter som finns kvar för motståndarna är att indirekt kritisera utvidgningen genom att på olika sätt fördröja processen och försvåra medlemsvillkoren. Schimmelfennig tror dock inte att heller detta är möjligt på längre sikt.⁶⁵

Schimmelfennig ger även ett exempel på problematiken för ett land som motsätter sig utvidgning. Dåvarande franske presidenten Mitterand hade i början av 1990-talet en besvärlig situation då exempelvis medlemslandet Tyskland och flera ansökarländer i östra Europa arbetade för en utvidgning av unionen. Den franska regeringen kände sig tvingad att i bilaterala avtal med Polen, Tjeckoslovakien och Ungern 1991 deklarerar en officiell ståndpunkt att de stödde dem i deras strävan till medlemskap i unionen. Men på EG-nivå fortsatte Frankrike att arbeta emot officiella deklARATIONER om medlemskap. Den dåvarande ungerske premiärministern Antall uttalade då: ”I have confidence in the French President’s word” och frågan blev därmed en trovärdighetsfråga. Frankrike kom senare att mjuka upp sitt motstånd då de inte ville upplevas som att vara det största hindret för fortsatt utvidgning och oron för försämrade relationer med ansökarländerna.⁶⁶

⁶⁰ Schimmelfennig s. 272

⁶¹ Schimmelfennig, ”The Community Trap” s. 73

⁶² Schimmelfennig s. 273

⁶³ *ibid.* s. 273

⁶⁴ *ibid.* s. 274

⁶⁵ *ibid.* s. 276

⁶⁶ Schimmelfennig, ”The Community Trap” s. 74

3. Europeiska unionen och utvidgningsprocessen

Efter andra världskriget fanns hos många europeiska politiker visionen om en europeisk federation, en politisk och ekonomisk union mellan Europas länder. Stödet för denna tanke var större på kontinenten än i Storbritannien och de nordiska länderna som hellre ville se någon form av mellanstatligt samarbete. De mer federalistiskt inriktade länderna kom dock att starta ett samarbete utifrån mer federalistisk utgångspunkt.⁶⁷ I Belgien, Nederländerna och Luxemburg var uppkomsten av en sammanhängande marknad viktig. Italien ville få större inrikespolitisk stabilitet och minska kommunisternas inflytande. För Förbundsrepubliken Tyskland var det viktigt att komma tillbaka in i det internationella samarbetet.⁶⁸ [Se bilaga 2 om EU]

3.1 Paneuropeisk vision

Sedan EU:s bildande har den paneuropeiska visionen lyfts fram, inte minst i fördragstexter.

I EU-fördraget slås i artikel 49 fast att:

” Varje europeisk stat som respekterar de principer som anges i artikel 6.1 får ansöka om att bli medlem av unionen.”⁶⁹

[Se bilaga 3 för fördragstexterna]

Även i förslaget till ny konstitution [se bilaga 3] finns i artikel I-1 ett textavsnitt med samma innebörd. I konstitutionsförslaget finns också i artikel I-58 beskrivet de villkor som måste uppfyllas för medlemskap (I-2) och förfarandet för anslutning till unionen.⁷⁰

Rikard Bengtsson påpekar i boken *Historisk brytpunkt i Europa* att utvidgningen 2004 knappast är unionens sista och att den fortsatta utvidgningsprocessen leder till frågor om Europas gränser och EU:s storlek.⁷¹ Bengtsson påpekar att vanligen är organisationen som stadgar vilka som får bli medlemmar men att de vaga formuleringarna i EU:s fördrag gör att det kan uppstå diskussioner om vilka länder som kan bli medlemmar. Bengtsson pekar på problemet då ett land som upplever sig vara europeiskt och uppfyller kraven för medlemskap ansöker om medlemskap samtidigt som en del inom organisationen anser utvidgningen gå för långt.⁷²

⁶⁷ Tallberg, Jonas (2004). *EU:s politiska system*. s. 22

⁶⁸ Tägil, Sven. Integration och uppsplittring i Europa - ett historiskt perspektiv, i Persson, Hans-Åke & Lindström, Fredrik (1999). *Europa - en svårfångad historia* s. 32

⁶⁹ Internet: Europeiska unionen

⁷⁰ Europeiska unionen. Fördrag s. 44

⁷¹ Bengtsson, Rikard (2004). *Historisk brytpunkt i Europa*. s. 99

⁷² *ibid.* s. 109

Loukas Tsoukalis, professor i europeisk organisation vid Athens universitet, beskriver EU:s dilemma: (1) ”it is virtually impossible to refuse membership to any applicant that is both European and democratic; but you can certainly keep the applicants waiting for a long time”; (2) ”the EC/EU has acquired an extremely important role, which is to act as catalyst for the economic and political modernization of its new members”; (3) ”the widening of membership, even when it involves relatively weak new entrants, does not necessarily lead to the weakening of integration”.⁷³

3.1.1 Pax Europea

EU har stort inflytande på andra länder genom medlemskapsprospektet och har, menar Tsoukalis blivit det mest effektiva sättet att sprida fred, säkerhet, demokrati och välbefinnande, s k Pax Europea.⁷⁴ Tsoukalis anser att EU:s kriterier har bidragit till en starkare demokratisk utveckling, marknadsekonomi, bättre situation för minoritetsgrupper och goda relationer med grannländer.⁷⁵ Skälet till att så många länder vill gå med i EU är enligt Tsoukalis tydligt: de vill säkra tillträdet till europeiska marknader, tillgång till offentliga fonder och att omfattas av en politik för säkerhet och demokrati samt att få sin del av inflytande som kan följa av medlemskap ”of the most important club in town”.⁷⁶

3.2 Utvidgningsprocessen

Vid Europeiska rådets möte i Köpenhamn 1993 enades EU om att betrakta ansökarländerna från Central- och Östeuropa som kandidatländer och att tre villkor, s k Köpenhamnskriterierna, måste uppfyllas: (1) det politiska kriteriet: stabila politiska institutioner som garanterar demokrati, rättssäkerhet, mänskliga rättigheter och skydd av minoriteter; (2) det ekonomiska kriteriet: fungerande marknadsekonomi som tål konkurrenstrycket från EU:s inre marknad; (3) det juridiska kriteriet: kapacitet att effektivt implementera unionens hela regelverk.⁷⁷

Det första steget i anslutningsprocessen är att kommissionen tillsammans med kandidatländerna går igenom EU:s regelverk för att därefter enskilt med varje kandidatland undersöka vilka problem som finns. De konkreta förhandlingarna förs sedan i regeringskonferenser mellan medlemsländerna och kandidatländerna under ledning av det land som är ordförande i ministerrådet.⁷⁸ Vid senaste utvidgningsomgången delades EU:s regelverk in i 31 kapitel efter politikområden som medlemsländerna tillsammans med kandidatländerna arbetade med. Därefter

⁷³ Tsoukalis, Loukas (2003). *What Kind of Europe?*. s. 22

⁷⁴ *ibid.* s. 167

⁷⁵ *ibid.* s. 175

⁷⁶ *ibid.* s. 169

⁷⁷ Tallberg s. 31

⁷⁸ Utrikesdepartementet. *Ett enat Europa* s. 26

gjorde kommissionen en bedömning hur långt kandidatländerna hade lyckats förbereda sig för EU-medlemskapet.⁷⁹ För att en utvidgning ska ske krävs att avtalen ratificeras av varje ansökande land, samtliga medlemsländer och Europaparlamentet.⁸⁰

3.3 Framtida medlemsländer

Bulgarien och Rumänien kom inte med som medlemmar 1 maj 2004 med anledning av långsammare reformprocess, men i Luxemburg 25 april 2005 undertecknades dock slutligen fördragen om Bulgariens och Rumäniens anslutning till EU som ska ske 1 januari 2007.⁸¹

Den 16 mars 2005 samlades medlemsländernas utrikesministrar för att ta ställning till om Kroatien levt upp till kraven för att inleda medlemsförhandlingar. Då det visade sig att Kroatien inte samarbetat fullt ut med FN-tribunalen ansåg 16 av 25 medlemsländer att medlemsförhandlingarna inte kunde fortsätta förrän landet uppvisade resultat.⁸² Flera EU-företrädare har nämnt länderna på västra Balkan, dvs. Albanien, Bosnien-Hercegovina, Makedonien och Serbien-Montenegro, som framtida medlemsländer. Förre utrikeskommissionären Chris Patten har sagt att "[...] vi kan inte betrakta pusslet som färdigt innan vi hjälpt länderna på västra Balkan att bli medlemmar."⁸³

Efter den orangea revolutionen i Ukraina 2004 uppvisade EU oenighet om huruvida landet skulle kunna bli medlem. Svenske kommissionären Margot Wallström, tillika vice ordförande i kommissionen, sade vid en presskonferens att Ukraina i framtiden kunde bli medlem. Kommissionens talesman sade dock senare att Wallström var felciterad, trots att flera journalister intygade att de hört samma uttalande.⁸⁴ Hur känslig frågan om utvidgning är kan också exemplifieras med uttalande från tidigare kommissionsordföranden Romano Prodi som ska ha sagt att Ukraina var lika rimlig kandidat för medlemskap som Nya Zeeland.⁸⁵ Däremot visade Europaparlamentet sitt stöd för ukrainskt medlemskap i januari 2005 då beslut togs om att uppmana kommissionen och medlemsländerna om att målet ska vara att Ukraina på sikt blir medlem i unionen.⁸⁶ Vid ett NATO-möte i februari 2005 uttryckte också amerikanske presidenten George Bush sitt stöd för ukrainskt medlemskap i EU.⁸⁷

⁷⁹ Utrikesdepartementet. Ett enat Europa s. 27

⁸⁰ Bengtsson s. 82

⁸¹ Thulin. "Landet som vill in i nya Europa" s. 12

⁸² Anebäck. "Stopp för Kroatiens EU-förhandlingar" s. 18

⁸³ Bengtsson s. 106

⁸⁴ Anebäck. "Oväder stoppade Justjenko" s. 13

⁸⁵ The Economist. "Another faraway country" s. 54

⁸⁶ Sjögren. "Ukraina ett steg närmare EU" s. 24

⁸⁷ Anebäck. "Bush öppnar för transatlantiskt samarbete" s. 16

Turkiet ansökte 1987 om medlemskap men har inte ansetts leva upp till kriterierna.⁸⁸ I december 2004 uttryckte Europaparlamentet sitt stöd för fortsatta förhandlingar med röstsiffrorna 407-262 och Turkiet fick beröm för framsteg som gjorts de senaste åren. Framför allt tyska konservativa har varit negativa till turkiskt medlemskap och den tyske kristdemokraten Hans-Gert Pöttering ansåg att ”ett turkiskt medlemskap skulle kunna innebära att den europeiska identiteten går förlorad”.⁸⁹ Den före franske presidenten Valéry Giscard d’Estaing, som ledde arbetet med konstitutionsförslaget, har uttryckt att med turkiskt medlemskap blir EU ”en regional version av FN”.⁹⁰

Turkiets östra grannländer Armenien, Azerbajdjan och Georgien är alla medlemmar av Europarådet och den georgiske premiärministern Mikhail Saakashvili har sagt att regeringens långsiktiga mål är medlemskap också i EU.⁹¹ Under det italienska ordförandeskapet 2003 uttryckte Italiens premiärminister Silvio Berlusconi, vid ett toppmöte mellan EU och Ryssland i Sankt Petersburg 31 maj, sin förhoppning om medlemskap för Ryssland, länderna på Balkan, Israel och Turkiet.⁹²

⁸⁸ Bengtsson s. 101

⁸⁹ Sjögren. ”Parlamentet ger klartecken för Turkiet” s. 14

⁹⁰ Thulin. ”Delade opinioner i EU-länderna” s. 11

⁹¹ Internet: EU-kommissionen

⁹² Internet: EUBusiness

4. Sverige och utvidgningsprocessen

Här följer presentation av regeringens syn utifrån information från Utrikesdepartementet och från regeringens webbsida. Dessutom presenteras opinionsläget i Sverige som jämförs med flera av medlemsländerna i unionen.

4.1 Regeringens syn på utvidgningsprocessen

I skriften *Ett enat Europa* utgiven av Utrikesdepartementet behandlas utvidgningen ur svenskt perspektiv:

Sverige är ett av de länder som aktivt driver utvidgningen. Målet är att skapa ett enat Europa som lever i fred. [...] Visserligen kommer unionens utgifter att öka, men på lite längre sikt kommer alla länder i Europa att vinna på en sammanflätning av ekonomierna. Länderna får nya handelspartner och nya marknader och nya investeringsmöjligheter uppstår. Genom att stödja reformprocessen i de central- och östeuropeiska länderna vill Sverige, och resten av EU, skapa en europeisk freds- och säkerhetsordning. Ett ekonomiskt och politiskt enat Europa där demokrati, välstånd, rättvisa och respekt för mänskliga rättigheter råder är bästa vägen mot detta mål.⁹³

Utrikesdepartementet framhåller således tydligt att trots ökade kostnader är utvidgningen viktig för fred och säkerhet samt på längre sikt för ekonomisk utveckling.

I en rapport, *Priset för ett större EU* (Ds 2001:2), framhålls också att Sverige hela tiden stött utvidgningen:

Från början var den drivande kraften antagligen av säkerhetspolitisk natur, främst intresset att införliva de baltiska länderna i den västeuropeiska intressesfären. I takt med att det potentiella hotet från Sovjetunionen resp. Ryssland bleknat har emellertid Sveriges intresse och stöd för EU:s utvidgning fått vidgade ramar.⁹⁴

Rapporten pekar dock att det finns en målkonflikt mellan utvidgning och budgetrestriktivitet – två av Sverige prioriterade områden.⁹⁵ Men rapporten betonar samtidigt att de finansiella uppoffringarna måste vägas mot de samhällsekonomiska fördelar som en utvidgning kan föra med sig och menar också att "[...] syftet med utvidgningen aldrig varit att åstadkomma ett plus i den samhällsekonomiska balansräkningen, varken för Sverige eller andra länder."⁹⁶ Dessutom tas

⁹³ Utrikesdepartementet. *Ett enat Europa* s. 7

⁹⁴ Ds 2001:2 s. 15

⁹⁵ *ibid.* s. 16

⁹⁶ *ibid.* s. 17

även i rapporten upp idén om EU som ett fredsprojekt: ”Den politiska och sociala betydelsen för fredsprojektet EU kan knappast mätas i ekonomiska termer”.⁹⁷

Men vad gäller utvidgningens ekonomiska påverkan av EU uttrycks följande: ”Ur samhällsekonomisk och makroekonomisk synpunkt innebär utvidgning ekonomiska kostnader men har också visat sig innebära en stimulans för såväl Sveriges som för de andra medlemsländernas ekonomi. Den inre marknaden växer vilket ökar möjligheterna för konkurrenskraftiga svenska företag.”⁹⁸

Regeringen beskriver på sin webbsida, under rubriken *Laila Freivalds om den framtida utvidgningen* hur regeringen tänker sig framtida utvidgningar av EU. Utrikesministern menar att en förhandlingsstart med Kroatien är ”ett viktigt steg mot en kommande utvidgning på Balkan”.⁹⁹ Freivalds beskriver också regeringens syn på Turkiets eventuella framtida medlemskap:

Turkiet är en del av Europa och ett land som förhoppningsvis kommer att uppfylla unionens krav på att förhandla om medlemskap. Det sänder en stark signal till omvärlden att EU inte är en "kristen klubb" utan öppen för alla europeiska länder som delar dess värderingar. Det ökar respekten och trovärdigheten för EU globalt och stärker EU som utrikespolitisk aktör.¹⁰⁰

Freivalds betonar vikten av att förhandlingar kommer igång som hon menar stärker reformprocessen och därmed de mänskliga rättigheterna i Turkiet. Vad gäller frågan om i vilken omfattning EU kan utvidgas uttrycker Freivalds:

EU-fördraget ger varje europeiskt land rätt att bli medlem under förutsättning att det klarar EU:s regler. Det finns här ingen självklar definition på hur Europa skall avgränsas. [...] Ett medlemskapsperspektiv är viktigt för länderna på Västra Balkan.¹⁰¹

Freivalds exemplifierar med Balkanländerna som hon menar kan komma att bli medlemmar i unionen men nämner alltså inte länder som Ukraina, Vitryssland, Ryssland, Moldavien eller länderna i Kaukasus.

⁹⁷ Ds 2001:2 s. 17

⁹⁸ *ibid.* s. 83

⁹⁹ Internet: Regeringen

¹⁰⁰ *ibid.*

¹⁰¹ *ibid.*

4.2 Opinionsläget i utvidgningsfrågan

Under ett antal år har EU inom ramen för Eurobarometer genomfört opinionsundersökningar i medlemsländerna gällande olika områden, bl a utvidgningen. Enligt *Eurobarometer 61* (våren 2004) var stödet för utvidgning större i Sverige än i EU-15. 41 procent av svenskarna ansåg att EU skulle utvidgas till att omfatta fler länder mot 37 procent av EU-15.¹⁰²

Efter utvidgningen skedde en intressant förändring i opinionen. Eurobarometer 61 visade att i EU-15 våren 2004 så var 37 procent av medlemsländernas invånare positiva till fortsatt utvidgning, 43 procent var emot och 20 procent osäkra.¹⁰³ Efter utvidgningen med tio nya medlemsländer växte stödet för fortsatt utvidgning mycket kraftigt. Eurobarometer 62 visade att i EU-25 hösten 2004 så var 53 procent positiva till fortsatt utvidgning medan 35 procent var emot och 12 procent var osäkra. Trots att svenskarna nu, jämfört med föregående mätning, uppvisade ett större stöd, 44 procent, för fortsatt utvidgning kom Sverige långt ned. Samtliga av de tio nya medlemsländerna uppvisade ett mycket stort stöd för fortsatt utvidgning, exempelvis Polen med 78 procent, och stödet hade även ökat stort i flera av medlemsländerna ur EU-15 sedan föregående mätning. Stödet för utvidgning låg i Spanien på 67 procent (+10) och i Italien på 61 procent (+14). Även i Tyskland och Österrike där stödet för utvidgningen varit mycket lågt i flera år ökade stödet för utvidgningen. I Österrike stödde 28 procent utvidgningen (+3) och i Tyskland var stödet 36 procent (+12).¹⁰⁴

4.3 Debatten om övergångsregler

En omdebatterad fråga under 2004 var huruvida Sverige skulle införa övergångsregler i samband med utvidgningen. Under hösten 2002 argumenterade statsminister Göran Persson emot övergångsregler. Han ansåg att det inte fanns anledning till oro och uttryckte att ”när utvidgningen kommer är jag säker på att det inte alls kommer att innebära problem för oss”.¹⁰⁵

Under hösten 2003 hade det stått klart att regeringen och riksdagspartierna var överens om att Sverige inte skulle införa övergångsregler i Sverige vid EU:s utvidgning. En utredning gjord av Berit Rollén, tidigare verksam som statssekreterare på arbetsmarknadsdepartementet, lämnades i januari 2003 i vilken det framfördes förslag om krav på arbetstillstånd. Detta förslag avvisades emellertid av många experter som ansåg att det inte fanns behov av sådana åtgärder.¹⁰⁶

¹⁰² Internet: Eurobarometer 61 spring 2004

¹⁰³ *ibid.*

¹⁰⁴ Internet: Eurobarometer 62 autumn 2004

¹⁰⁵ Riksdagstryck 2002/03:13

¹⁰⁶ Brors. ”Tv-inslag fick Persson att byta fot” s. 14

Under hösten samma år hade borgerliga regeringen i Danmark kommit överens med Socialdemokraterna om övergångsregler. I Danmark förekom begreppet 'social turisme' som senare skulle komma att användas också av statsminister Persson.¹⁰⁷

Den 21 november 2003, deklarerade Persson en helt ny åsikt då han nu uttalade att det fanns en risk för missbruk av sociala förmåner och kallade det för "social turism". Han hänvisade till Rolléns utredning och förordade nu krav på arbetstillstånd för arbetskraft från de nya EU-medlemsländerna.¹⁰⁸

I en frågestund i riksdagen, gällande Europeiska rådets möte, 19 mars 2004 var kritiken hård mot statsministern och han fick försvara regeringens förslag om övergångsregler:

Vi för en debatt i Sverige som om det här var ett sätt att definitivt stoppa ett integrerat Europa. Så är det ju inte. Det är det här smörjmedlet under övergångsfasen som gör det möjligt för oss när det gäller arbetskraftens rörlighet men för ansökarländerna när det gäller kapitalets rörlighet.¹⁰⁹

En majoritet i riksdagen, bestående av samtliga partier utom Socialdemokraterna, röstade nej till förslaget och därmed införde inte Sverige några övergångsregler.¹¹⁰

Den svenska regeringen har senare uppvisat viss oenighet gällande övergångsregler. I april 2005 ska utrikesminister Laila Freivalds ha sagt att hon tyckte det var positivt att Sverige inte införde övergångsregler.¹¹¹ Däremot vidhöll statsministern att övergångsregler mycket väl kan bli nödvändiga i framtiden då han ansåg att det finns ett tryck på den svenska arbetsmarknaden och kollektivavtalen. Även arbetslivsminister Hans Karlsson sade vid samma tid att regeringen inte övergett tanken på att ånyo lägga fram ett förslag om övergångsregler.¹¹²

¹⁰⁷ Brors. "Tv-inslag fick Persson att byta fot" s. 14

¹⁰⁸ Tidningarnas telegrambyrå, "Persson vill skärpa invandringskraven", s. 10

¹⁰⁹ Riksdagstryck 2003/04:26

¹¹⁰ Riksdagstryck 2003/04:104

¹¹¹ Carlbom, "Freivalds nöjd med öppet EU" s. 12

¹¹² ibid. s. 12

5. De svenska partierna och utvidgningsprocessen

Här följer presentation av de svenska partiernas syn på EU och utvidgningen utifrån det ideologiska perspektivet samt presentation av enkätsvar från företrädare från riksdagens EU-nämnd och Europaparlamentet.

(Se bilaga 4 för information gällande politiska sammansättningen i Europaparlamentet)

(Se bilaga 5 och 6 om information gällande enkäterna till partiernas företrädare i riksdagens EU-nämnd och Europaparlamentet)

5.1 Centerpartiet

I partiets idéprogram, beskriver partiet hur de vill att EU ska ägna sig åt de frågor som medlemsländerna inte själva kan besluta om på ett ”verkningsfullt sätt”.¹¹³ Centerpartiet anser att EU:s beslutsfattande och befogenheter måste avgränsas på ett tydligare sätt: ”Makten över fördragen ska ligga hos medlemsländerna och förändringar beslutas i enighet. EU:s i huvudsak mellanstatliga karaktär ska alltså behållas och bygga på delegation underifrån.”¹¹⁴

I valmanifestet inför Europaparlamentsvalet 2004 välkomnas en fortsatt utvidgning ”till att omfatta även andra länder som delar vår syn på grundläggande mänskliga och demokratiska rättigheter”.¹¹⁵

Även på partiets webbsida uttrycker Centerpartiet en tydlig viljeinriktning i det att de önskar se fortsatt utvidgning av unionen: ”Centerpartiets Europa är mer än EU. Vi vill skapa ett enat, mångkulturellt och decentralistiskt Europa, och på sikt vill vi se samtliga europeiska länder som medlemmar i EU”.¹¹⁶ Mer specificerat skriver Centerpartiet att de anser att Bulgarien, Rumänien, Turkiet och länderna på Balkan ”bör bli medlemmar när de uppfyller de krav som finns på grundläggande mänskliga och demokratiska rättigheter.”¹¹⁷

I en debattartikel i Sydsvenskan 25 maj 2004 skriver partiordföranden Maud Olofsson om utvidgningen samma år:

Det vi nu upplever är en historisk återförening av Europa som nog ingen räknade med när Berlinmuren föll 1989. Europasamarbetet växer och ger oss nya möjligheter till utveckling, fred och välbefinnande.¹¹⁸

¹¹³ Centerpartiet. Idéprogram s. 16

¹¹⁴ *ibid.* s. 16

¹¹⁵ Centerpartiet. Ett smalare men vassare EU! s. 3

¹¹⁶ Internet: Centerpartiet – Internationellt arbete

¹¹⁷ Internet: Centerpartiet: 49 frågor & svar om EU

¹¹⁸ Olofsson, Maud. ”EU-parlamentet måste stärkas” Sydsvenskan s. 3

I en debattartikel i Göteborgs-Posten 11 april 2005 skriver partisekreteraren Jöran Hägglund om att Centerpartiet var ett av de partier som hårdast arbetade för EU:s utvidgning samt arbetade för att ”de nya medlemmarna inte skulle delas upp i ett A- och B-lag genom diskriminerande övergångsregler”.¹¹⁹

Tyvär har jag inte fått några svar på de frågor jag sänt till partiets förtroendevalda i riksdagens EU-nämnd och i Europaparlamentet som möjligen kunde utgjort komplement till övrig information.

De delar av Centerpartiets idéprogram som är intressanta att belysa utifrån liberalism, marxism och realism är följande:

*(1) Centerpartiet tilltror varje människas förmåga att utveckla sina möjligheter och att ta ansvar, både för sig själv och för andra.*¹²⁰

*(2) Centerpartiets samhällsyn präglas av en stark tilltro till individer i samverkan.*¹²¹

*(3) Globaliseringen ger stora möjligheter att förverkliga ekonomiskt rättvis fördelning, ökande välbefinnande samt social utjämning.*¹²²

*(4) Världens säkerhet, och därmed Sveriges, kan öka genom en stärkt internationell rättsordning och konfliktförebyggande insatser, gemensam krishantering samt försoning och uppbyggnad efter kriser och konflikter.*¹²³

*(5) Sveriges militära försvar ska tryggas med egna medel. Sveriges riksdag ska ha suverän beslutanderätt över egna militära resurser och ingen svensk medborgare ska tvingas delta i krig utan beslut i enlighet med svensk lag.*¹²⁴

*(6) Västvärldens välbefinnande och livsstil har i stor utsträckning byggts på förbrukning av ändliga naturresurser och kortsiktig exploatering.*¹²⁵

De liberala principerna är framträdande i de fyra första citaten med en positiv syn på individen och dennes utvecklingspotential. Här finns också en positiv syn på globaliseringen och internationellt samarbete. Intressant att notera är dock den kritik som lyfts fram i sjätte citatet som till viss del påminner om marxistiska kritiken om kapitalismens exploatering. Inslag av realistiska principer finns i femte citatet där det betonas att staten ska ha suverän beslutanderätt över försvaret.

¹¹⁹ Hägglund, Jöran, ”Nya EU-fördraget en för liten fråga för folkomröstning” s. 4

¹²⁰ Centerpartiet. Idéprogram s. 3

¹²¹ *ibid.* s. 5

¹²² *ibid.* s. 20

¹²³ *ibid.* s. 26

¹²⁴ *ibid.* s. 27

¹²⁵ *ibid.* s. 29

5.2 Folkpartiet

I partiprogrammet, beskriver Folkpartiet att det är viktigt att ”de europeiska demokratierna ska stödja ”en fredlig och demokratisk utveckling i de forna kommunistdiktaturerna”¹²⁶ vilket bl a ska ske genom att öppna upp marknader och ett brett utvecklingssamarbete. Vidare skriver Folkpartiet att ”Utvidgning österut måste sättas högst på EU:s dagordning”¹²⁷

I partiprogrammet tar partiet också upp fredstanken:

Vår generation har en historisk möjlighet att skapa ett Europa präglad av frihet, fred, demokrati, ekonomisk utveckling och en god miljö. Den Europeiska Unionen är det viktigaste verktyget för att nå dessa mål.¹²⁸

I valmanifestet inför Europaparlamentsvalet 2004 uttrycks en vilja att Europasamarbetet ska fortsätta växa och ”vara öppet för alla europeiska länder som uppfyller kraven på demokrati, mänskliga rättigheter, rättsstatens principer och avskaffat dödsstraff”.¹²⁹

Folkpartiet kritiserar också de som motsätter sig det muslimska Turkiets medlemskap men betonar samtidigt vikten av att det ställs hårda krav på demokrati och mänskliga rättigheter.¹³⁰

I valmanifestet betonas också säkerhetsaspekten i följande del: ”Ett demokratiskt Turkiet kan som EU-medlem bli ett viktigt föredöme och tjäna som en brygga mellan Europa och den muslimska världen”.¹³¹ Vidare i valmanifestet betonas vikten av att medlemskapsförhandlingar med länderna på Balkan inleds så snart som möjligt när tydliga framsteg har uppnåtts vad gäller demokrati, respekt för mänskliga rättigheter och minoritetsskydd. Folkpartiet skriver också att de önskar ett intensifierat samarbete med Ryssland som kan resultera i någon form av partnerskap och ”i ett mycket långt tidsperspektiv bör också Ryssland kunna bli EU-medlem”.¹³² Dessutom tar Folkpartiet upp situationen med Kaliningradenklaven och menar att EU ska erbjuda Kaliningrad ”att bli en del av den inre marknaden, något som kan bädda för ekonomisk utveckling i regionen.”¹³³

På webbsidan skriver Folkpartiet vikten av att utvidgningsprocessen inte avstannar ”utan måste fortsätta i oförminskad takt”.¹³⁴

En av Folkpartiets tre europaparlamentariker har besvarat mina frågor.

Parlamentarikern anser att det är svårt att svara på hur många länder som kan tänkas bli medlemmar i EU: ”Å ena sidan har alla europeiska länder som uppfyller kraven rätt att (enl.

¹²⁶ Folkpartiet. Partiprogram s. 25

¹²⁷ *ibid.* s. 25

¹²⁸ *ibid.* s. 25

¹²⁹ Folkpartiet. EU behövs! s. 18

¹³⁰ *ibid.* s. 18

¹³¹ *ibid.* s. 18

¹³² *ibid.* s. 18

¹³³ *ibid.* s. 18

¹³⁴ Internet: Folkpartiet: Snabba fakta: EU:s utvidgning

fördragen) bli medlemmar å andra sidan finns det någon slags gräns, oklart var, för när EU slutar fungera för att det blir för många länder med.” Parlamentarikern tror att EU måste arbeta med grannskapspolitiken för att knyta grannländerna närmare unionen. Parlamentarikern påpekar att den då stundande folkomröstningen i Frankrike kunde riskera att försena Kroatien och Turkiets förhandlingar. Parlamentarikern anser att förutom Kroatien och Turkiet så är länderna på Balkan, Vitryssland och Ukraina möjliga kandidatländer och betonar att det i dagsläget är svårt att binda sig för ett ja eller nej till fler länder. Parlamentarikern anser dock att det är svårt att se Ryssland som medlem i EU: ”det ligger inte inom vår livstid och då skulle EU som idag inte finnas mer”. Vad gäller frågan om positiva och negativa effekter av fortsatt utvidgning av EU nämner parlamentarikern att det är positivt att EU fungerar som ”en magnet för länder som är i en demokratitransitionsprocess” och tror inte att reformerna skulle ha skett lika snabbt och effektivt annars. Parlamentarikern menar att ”utan ett hägrande EU-medlemskap hade reformprocessen i Turkiet inte varit så framgångsrik (relativt sett)” och anser också att EU spelade en stor roll i Ukrainas orangea revolution. Som negativ effekt anser parlamentarikern att det någonstans går en gräns för hur stort EU kan bli och fortfarande fungera men menar att det är svårt att avgöra om gränsen är 27, 30 eller 35 länder. Parlamentarikern upplever att det finns en utvidgningströtthet i EU även om den senaste utvidgningen ”gått oerhört smidigt”.

Vad gäller frågan om Sverige ska vara drivande vad gäller utvidgning anser parlamentarikern att Sverige ska vara pådrivande för att reformer genomförs i demokratisk riktning och i Köpenhamnskriteriernas riktning. Parlamentarikern menar dock att Sverige inte per automatik kan stödja alla länder som vill bli medlemmar och exemplifierar med att Kirgisistan uttryckt önskemål om medlemskap. Parlamentarikern betonar att det är viktigt att parallellt med utvidgningen stödja en fungerande grannskapspolitik. Parlamentarikern upplever en viss splittring i sin europeiska partigrupp där de nya medlemsländerna är väldigt pådrivande för fler länder medan exempelvis ”fransmännen tycker att det räcker efter Rumänien” men betonar att dennes partigrupp traditionellt sett varit den mest pådrivande gällande utvidgningen.

Riksdagsledamoten Cecilia Wigström (fp) ställde 12 januari 2005 en fråga till utrikesminister Laila Freivalds om vilka åtgärder hon är beredd att vidta för att EU ska erbjuda Ukraina medlemskap. Laila Freivalds svarade att Sverige kommer att arbeta för att Ukraina blir medlem i WTO, att EU hjälper Ukraina med förändringarna som krävs för tillerkännande som marknadsekonomi. Dessutom meddelade Freivalds att Sverige och EU kommer att inleda diskussioner om viseringslättnader. Freivalds menade att samtliga dessa åtgärder är ett steg ”som kommer föra Ukraina närmare EU”.¹³⁵

Tyvärr har jag inte fått svar på de frågor jag sänt till partiets ledamöter i riksdagens EU-nämnd som möjligen kunde utgjort komplement till övrig informationen.

¹³⁵ Riksdagstryck 2004/05:705

De delar av Folkpartiets partiprogram som är intressanta att belysa utifrån liberalism, marxism och realism är följande:

- (1) *Vi har alla vår egen personlighet och våra drömmar om framtiden. Vi är utrustade med förnuft, känsla, samvete, förmåga att ta ansvar och att utvecklas.*¹³⁶
- (2) *De nya utmaningarna kan bara bemästras genom att människor får större möjligheter och motivation att, enskilt eller tillsammans, lösa problemen.*¹³⁷
- (3) *Kontakter är i regel det effektivaste sättet att bekämpa diktaturer. Utbyte av varor, tjänster, idéer och människor över gränserna ger impulser, föder nya idéer och skapar förtroenden.*¹³⁸
- (4) *Frihandel är det bästa sättet att åstadkomma konkurrens. När länder blir ömsesidigt beroende av varandra ökar förståelsen och riskerna för väpnade konflikter minskar.*¹³⁹
- (5) *De europeiska demokratierna skall tillsammans stödja en fredlig och demokratisk utveckling i de forna kommunistdiktaturerna.*¹⁴⁰
- (6) *Inget bidrar mer till fred än när diktaturer omvandlas till demokratier.*¹⁴¹
- (7) *Vår generation har en historisk möjlighet att skapa ett Europa präglad av frihet, fred, demokrati, ekonomisk utveckling och en god miljö. Den Europeiska unionen är det viktigaste verktyget för att nå dessa mål.*¹⁴²
- (8) *Demokratierna i Europa måste militärt kunna försvara medborgarnas frihet mot bland annat de hot som diktaturerna alltid utgör.*¹⁴³
- (9) *En säker försörjning av försvarsmateriel behövs för att Sverige och andra demokratier effektivt skall kunna värna demokratin.*¹⁴⁴

De liberala principerna är framträdande i de flesta av ovanstående citat med en positiv syn på individen och dennes förmåga till samarbete. Liberalismens positiva syn på globalisering och frihandel finns också tydligt med i citaten. Folkpartiet lyfter tydligt fram EU som ett fredsprojekt som de menar är det viktigaste verktyget för ett demokratiskt och fredligt Europa.

I de två sista citaten finns även viss koppling till realismen med synen på hot från andra länder och försvar även om dessa inte är i konflikt med de liberala idéerna.

¹³⁶ Folkpartiet. Partiprogram s. 4

¹³⁷ *ibid.* s. 6

¹³⁸ *ibid.* s. 27

¹³⁹ *ibid.* s. 18

¹⁴⁰ *ibid.* s. 25

¹⁴¹ *ibid.* s. 26

¹⁴² *ibid.* s. 25

¹⁴³ *ibid.* s. 26

¹⁴⁴ *ibid.* s. 26

5.3 Kristdemokraterna

I partiets Principprogram betonas att det ”yttersta målet för EU är att vara garant för fred, säkerhet och dialog mellan de europeiska folken”.¹⁴⁵ Partiet skriver också att: ”Principen bör vara att unionen är öppen för varje europeiskt land som delar grundläggande värden om demokrati och mänskliga rättigheter samt bygger på den sociala marknadsekonomin.”¹⁴⁶ Kristdemokraterna lyfter också fram vikten av att unionens funktionssätt måste fungera med ett stort antal medlemsländer:

Europeiska unionens funktionssätt måste kunna fungera med ett stort antal medlemmar. Ändringar i fördragen ska beslutas med enhällighet. Alla medlemsländer ska även godkänna överföring av ny kompetens till EU. Majoritetsbeslut ska vara regel inom EU:s kompetensområde.¹⁴⁷

Kristdemokraterna anser också att en mer flexibel integration ska tillåtas ”för att ge länder möjlighet att fördjupa samarbetet i sin egen takt och ge grupper av medlemsländer möjlighet att utveckla egna angelägenheter”.¹⁴⁸

I valplattformen, inför Europaparlamentsvalet 2004, beskriver Kristdemokraterna utvidgningen ”som ett av samarbetets absolut största historiska skeden”.¹⁴⁹ I valplattformen beskriver partiet också EU som ett projekt som aldrig blir klart: ”Så länge det finns europeiska länder utanför EU kommer inte heller dess utvidgningsprocess att avslutas”.¹⁵⁰ De länder som Kristdemokraterna specifikt tar upp i valplattformen är Bulgarien, Rumänien, Turkiet, Kroatien och länderna på Balkan. Däremot är Kristdemokraterna mer försiktiga i valplattformen med att exemplifiera med fler länder: ”Ytterligare länder som skulle kunna definieras som europeiska kan också komma i fråga för medlemskap i framtiden, men det är för tidigt att spekulera om vilka de är och hur länge det kan dröja innan de uppfyller kraven”.¹⁵¹

På sin webbsida skriver europaparlamentarikern Anders Wijkman om östutvidgningens betydelse:

Östutvidgningen innebär vidare att förutsättningarna för fred och säkerhet i vår region stärkts. Därtill har EU:s principer om demokrati, rättsstaten och alla människors lika värde blivit fast förankrade i ett antal länder som ännu 1989 var diktaturer.¹⁵²

¹⁴⁵ Kristdemokraterna. Principprogram s. 20

¹⁴⁶ *ibid.* s. 20

¹⁴⁷ *ibid.* s. 21

¹⁴⁸ *ibid.* s. 21

¹⁴⁹ Kristdemokraterna. Valplattform s. 16

¹⁵⁰ *ibid.* s. 16

¹⁵¹ *ibid.* s. 16

Tyvärr har jag inte fått svar på de frågor jag sänt till partiets förtroendevalda i riksdagens EU-nämnd och i Europaparlamentet som möjligen kunde utgjort komplement till övrig information.

De delar av Kristdemokraternas principprogram som är intressanta att belysa utifrån liberalism, marxism och realism är följande:

(1) Stöd till mänskliga rättigheter och demokrati kan effektivt bidra till att stabilisera nyblivna men ännu svaga demokratier. Det konfliktförebyggande biståndet bör prioriteras, liksom insatser för försoning och stabilitetsskapande i efterkrigsområden.¹⁵³

(2) Den historiska erfarenheten visar att marknadsekonomin är den bästa metoden för att skapa en god samhällsekonomi.¹⁵⁴

(3) FN, EU och OSSE är exempel på internationella organisationer som stundtals varit lyckosamma i att förebygga konflikter och därmed bidragit till en fredligare värld.¹⁵⁵

(4) EU är en strävan att på över- och mellanstatlig nivå skapa det medborgarskap – ett demokratiskt ansvarstagande – som är nödvändigt för att bygga ett gott samhälle.¹⁵⁶

(5) En del i den sociala marknadsekonomin är att skapa internationell rättvisa. Handelsbinder och tullar bör avskaffas för utvecklingsländernas export så att den ekonomiska utvecklingen i tredje världen stimuleras. Sverige ska aktivt verka för frihandel genom internationella avtal.¹⁵⁷

(6) Försvarsmakten ska ha en sådan styrka, sammansättning, beredskap och gruppering att den kan verka krigsavhållande vid säkerhetspolitiska kriser i närområdet.¹⁵⁸

De liberala principerna är framträdande i de flesta av citaten med positiv syn på internationellt samarbete, marknadsekonomi och frihandel. I den sista texten finns även inslag av realism där försvarets betydelse vid säkerhetspolitiska kriser betonas.

¹⁵² Internet: Wijkman

¹⁵³ Kristdemokraterna. Principprogram s. 41

¹⁵⁴ *ibid.* s. 43

¹⁵⁵ *ibid.* s. 18

¹⁵⁶ *ibid.* s. 19

¹⁵⁷ *ibid.* s. 45

¹⁵⁸ *ibid.* s. 18

5.4 Miljöpartiet

I sitt partiprogram förklarar Miljöpartiet skälen till partiets motstånd mot EU:

Vi anser att arbetet med att bygga en EU-stat och en internationell stormakt är en farlig väg att gå för Europa och världen. På lång sikt anser vi att EU bör upplösas för att ge plats åt ökat självstyre och verkligt internationellt samarbete. Vi motsätter oss att allt mer makt flyttas till EU, långt från den enskilda människans möjlighet till påverkan och insyn.¹⁵⁹

Vad gäller utvidgningen ges ingen vidare specificering mer än att ”om folkomröstning i dessa länder säger ja till medlemskap stöder vi detta, oberoende av landets ekonomiska status”.¹⁶⁰

I valmanifestet inför Europaparlamentsvalet 2004 behandlas inte utvidgningen men skriver att de vill möjliggöra fri rörlighet för alla invånare i EU.¹⁶¹

Miljöpartiets europaparlamentariker har besvarat mina frågor. Parlamentarikern anser att alla länder i Europarådet ska kunna bli medlemmar: ”hellre brett och fokuserat EU, än smalt och djupt”. Vad gäller frågan om positiva och negativa effekter av fortsatt utvidgning av EU nämner parlamentarikern att EU hittills ”aldrig velat minska sin makt vid utvidgningarna” och menar att det därmed finns en stor risk ”för mer överstatlighet och centralism vid utvidgning”. Vad gäller frågan om Sverige ska vara drivande vad gäller utvidgning anser parlamentarikern att det är länderna själva som ska vara det och att ”vi ska inte driva på dem”. Parlamentarikern upplever inte någon splittring i sin europeiska partigrupp utan anser att det är en av de mest eniga i att ”ha öppna gränser utåt.”

Förre Europaparlamentarikern Inger Schörling skrev, i samband med utvidgningen 2004, i en debattartikel att ”Miljöpartiet välkomnar EU:s utvidgning eftersom vi tror att ökningen av antalet EU-länder kan bidra till att göra EU mindre centralistiskt och likriktat än det är i dag.”¹⁶²

Per Gahrton har i Europaparlamentet 2004 föreslagit att Israel och Palestina en dag skulle kunna erbjudas medlemskap i unionen under förutsättning att det finns en stabil fred mellan två självständiga länder.¹⁶³

På EU-nämndens möte 14 december 2004 tog Gustav Fridolin, suppleant i nämnden, upp Miljöpartiets syn på utvidgningen och menade att partiets kritik mot unionen bl a baserats på att partiet ”inte vill att det ska finnas en rikemansklubb för gamla västra Europa” och menade att Miljöpartiet därför är positiva till utvidgningen för de länder som önskar gå med i EU. Fridolin påpekade också att Miljöpartiet varit emot ”skrivningar i det konstitutionsförslag som finns som i praktiken skulle framhäva just en religion framför andra – den kristna religionen” och uttryckte att partiet såg positivt på förhandlingarna med Turkiet.¹⁶⁴

¹⁵⁹ Miljöpartiet. Partiprogram s. 16

¹⁶⁰ *ibid.* s. 17

¹⁶¹ Miljöpartiet. Valplattform s. 4

¹⁶² Internet: Miljöpartiet de Gröna. Inger Schörling

¹⁶³ Internet: Miljöpartiet. Per Gahrton

¹⁶⁴ Riksdagstryck: 2004/05:15

Tyvärr har jag inte fått svar på de frågor jag sänt till partiets ledamot i riksdagens EU-nämnd som möjligen kunde utgjort komplement till övrig information.

De delar av Miljöpartiets partiprogram som är intressanta att belysa utifrån liberalism, marxism och realism är följande:

(1) *Vår grundsyn är att människan är aktiv och skapande och vill och kan ta ansvar. Varje människa har positiva utvecklingsmöjligheter.*¹⁶⁵

(2) *Vi bejakar fritt kulturutbyte, möjligheten att arbeta och studera i andra länder, vidgad handel och internationellt samarbete.*¹⁶⁶

(3) *Vår ideologi vilar på övertygelsen att människor måste leva i samklang med naturen och agera i samspel med den övriga mänskligheten.*¹⁶⁷

(4) *Vi vill att Sverige ska utträda ur EU och i stället stärka det mellanstatliga och alleuropeiska samt det globala samarbetet.*¹⁶⁸

(5) *Kapitalets fria rörlighet undergräver demokratin genom att flytta makten från öppna folkvalda församlingar till slutna, kapitalvalda organ. Ekologiska, sociala, demokratiska och kulturella värden underordnas kortsiktiga krav på tillväxt och förräntning.*¹⁶⁹

(6) *Europeiska unionens uppbyggnad och målsättning strider mot våra grundläggande värderingar. EU präglas bland annat av byråkratisk centralstyrning, miljöfientliga tillväxtambitioner och en strävan att bygga upp en militärt beväpnad, federal statsbildning med skarpa gränser mot omvärlden.*¹⁷⁰

(7) *Världen står inför gigantiska utmaningar i form av en kraftig befolkningsökning, accelererande miljöförstöring, minskande bördighet, brist på vatten och livsmedel, ökat inflytande för transnationella företag och ökande illegal handel.*¹⁷¹

(8) *Vi förespråkar den modell för internationellt samarbete som innebär att suveräna länder samarbetar utan att ge ankall på sitt självbestämmande annat än i mycket begränsad utsträckning.*¹⁷²

(9) *Vi är positiva till varje folks självbestämmande. Denna grundsyn är ett huvudsakligt till att vi säger nej till EU och liknande supermaktsystem i andra delar av världen.*¹⁷³

De liberala principerna är framträdande i de fyra första citaten med en positiv syn på individen, internationellt samarbete och handel. I det femte, sjätte och sjunde citatet finns inslag av de marxistiska principerna med en kritik av tillväxt och fri rörlighet för kapital. Inslag av realism finns i viss utsträckning i de två sista citaten med en positiv syn på staters suveränitet.

¹⁶⁵ Miljöpartiet. Partiprogram s. 5

¹⁶⁶ *ibid.* s. 5

¹⁶⁷ *ibid.* s. 5

¹⁶⁸ *ibid.* s. 6

¹⁶⁹ *ibid.* s. 6

¹⁷⁰ *ibid.* s. 6

¹⁷¹ *ibid.* s. 13

¹⁷² *ibid.* s. 15

¹⁷³ *ibid.* s. 15

5.5 Moderaterna

I Moderaternas partiprogram betonas vikten av medlemskap för fler länder:

Hoppet om och möjligheten till fullvärdigt medlemskap i det europeiska samarbete som i dag är under snabb utveckling kommer att vara ett av de viktigaste medlen för att förankra de länder som lämnat socialismens förtryck bakom sig i demokratins och rättsstatens idéer. [...] Tillträde till de västeuropeiska marknaderna måste snarast garanteras. I avvaktan på att det politiska systemet, ekonomin och de sociala förhållandena kan möjliggöra medlemskap i Europeiska unionen måste associationsformer som kan leda dit utvecklas.¹⁷⁴

I partiets valmanifest inför Europaparlamentsvalet 2004 skriver Moderaterna om att de var positiva till utvidgningen 2004 och betonar att ”Vi vill gå vidare och låta fler länder ta del av samarbetet.”¹⁷⁵

En ledamot i EU-nämnden svarade på frågorna och dessa svar sades uttryckligen stå för samtliga moderater i nämnden, som i annat fall skulle komplettera med eventuell avvikande åsikt vilket inte skedde. Ledamoten anser att EU skall vara öppet för alla europeiska länder som respekterar unionens allmänna värdegrund såsom människans värdighet, frihet, demokrati, jämlikhet, rättsstatsprincipen, respekt för de mänskliga rättigheterna, inklusive rättigheter för personer som tillhör minoriteter samt som förbinder sig att gemensamt främja unionens värden. Köpenhamnskriterierna måste således uppfyllas av kandidatländerna. Ledamoten uttrycker att Moderaterna välkomnar att Turkiet givits klartecken om att medlemskapsförhandlingar kan påbörjas i oktober 2005.

Vad gäller länderna bortom EU:s östra gräns skriver ledamoten:

EU:s beslut att ge Albanien, Bosnien-Hercegovina, Kroatien, Makedonien samt Serbien-Montenegro möjlighet till framtida medlemskap ger dessa länder framtidstro och råg i ryggen att under svåra förhållanden orka fortsätta på frihetens och fredens väg.

Ledamoten anser också att EU bör ge Moldavien, Ukraina och Vitryssland ”medlemskapsperspektiv för att därmed ge deras folk framtidshopp”.

Vad gäller frågan om positiva och negativa effekter av fortsatt utvidgning av EU nämner ledamoten att ”Den dynamik som finns i EU och som för samarbetet framåt grundar sig på en öppenhet för att förändra och förbättra. Att utestänga länder från medlemskap i EU skulle minska samarbetets själva grundvalar och legitimitet.” Ledamoten anser att den successiva

¹⁷⁴ Moderaterna. Partiprogram s. 11

¹⁷⁵ Moderaterna. Valmanifest 2004 s. 5

utvidgningen har präglat EU:s existens och bidragit till frihet och fred samt ökad säkerhet i Europa:

För både tidigare och nuvarande kandidatländer har utsikten om medlemskap bidragit till en demokratisk, säkerhetsmässig och ekonomisk utveckling. Det är naturligt att utvidgningsprocessen fortsätter med en öppenhet gentemot nya medlemmar. Att fler länder i vår del av världen uppfyller EU:s krav på demokrati, respekt för de mänskliga fri- och rättigheterna och utvecklar rättstat och marknadsekonomi är även bra för Sverige, då det bidrar till ökad säkerhet och välståndspotential här.

Vad gäller frågan om Sverige ska vara drivande vad gäller utvidgning anser ledamoten att Sverige ska vara pådrivande och att utvidgningen haft högsta prioritet för Moderaterna från att Sverige blev medlem 1995: ”Vi verkar för att EU skall vara öppet för alla länder som uppfyller fördragskraven”.

Två av Moderaternas europaparlamentariker svarade på mina frågor. En av parlamentarikerna ansåg att ”samtliga europeiska länder som uppfyller Köpenhamnskriterierna ska kunna bli medlemmar i EU” medan den andre parlamentarikern ansåg att det inte nu finns någon anledning att fastställa vilka länder som kan vara möjliga då ”utvidgningen är en gradvis utveckling där utgångspunkten är att europeiska länder som uppfyller kriterierna kan och har rätt att bli medlemmar”.

Vad gäller frågan om positiva och negativa effekter av fortsatt utvidgning av EU nämner en av parlamentarikerna att ökat samarbete inom Europa kommer att leda till fördelar för miljön, möjligheter att bättre bekämpa gränsöverskridande brott samt större möjligheter att värna fred och säkerhet. Parlamentarikern menar också att det som i alla samarbeten kan bli nödvändigt med kompromisser och behovet av detta blir större med fler medlemsländer. Den andre parlamentarikern anser att en utvidgning innebär ”större frihet, större marknad och större kraft”.

Vad gäller frågan om Sverige ska vara drivande vad gäller utvidgning anser båda parlamentarikerna att Sverige ska vara det.

Vad gäller frågan om huruvida det finns en splittring inom den europeiska partigruppen ges två divergerande svar. En av parlamentarikerna menar att ”hela min partigrupp, EPP-ED, är för en fortsatt utvidgning. Däremot finns det lite olika åsikter om takten” medan den andre parlamentarikern menar att ”Ja, det finns olika uppfattningar som främst följer vilka länder som ledamöter kommer ifrån”.

De delar av Moderaternas idéprogram som är intressanta att belysa utifrån liberalism, marxism och realism är följande:

(1) *Tron på den lilla världens betydelse utgår från att människan inte kan vara en social varelse utan samverkan med andra. Man växer i gemenskapen med dem som utgör den uppfordrande och stödjande omgivningen.*¹⁷⁶

(2) *Den öppna, globala världen är bättre, mer dynamisk, mer inriktad på samarbete och mer solidarisk, än den stängda och nationella världen.*¹⁷⁷

(3) *Europeiskt samarbete främjar frihet, fred och välstånd. [...] EU visar hur frihet och fred kan säkras genom politiskt samarbete.*¹⁷⁸

(4) *Globaliseringen öppnar stora möjligheter för alla. Det gäller inte minst för länder som tidigare inte förmått dra fördel av alla sina förutsättningar.*¹⁷⁹

(5) *Öppet tankentbyte, marknadsekonomi och fri handel är utvecklingens och solidaritetens viktigaste förutsättningar.*¹⁸⁰

(6) *Den fria handeln och de nya informationsmöjligheterna för jordens olika delar närmare varandra. Rörligheten av idéer, människor och företag, ökar.*¹⁸¹

Intressant att notera är att de liberala principerna är framträdande i samtliga ovanstående citat med en positiv syn på individen, internationellt samarbete, globalisering och marknadsekonomi.

¹⁷⁶ Moderaterna. Idéprogram s. 12

¹⁷⁷ *ibid.* s. 6

¹⁷⁸ *ibid.* s. 24

¹⁷⁹ *ibid.* s. 25

¹⁸⁰ *ibid.* s. 25

¹⁸¹ *ibid.* s. 23

5.6 Socialdemokraterna

I partiprogrammet skriver Socialdemokraterna om hur EU har utvecklats till ”en starkt sammanhållande kraft på en kontinent, som under sekler plågats av återkommande krig länderna mellan”¹⁸² och ”Målet för socialdemokratin är ett fredens och samarbetets Europa. Avgörande för detta är att EU öppnar sig för de länder som vill bli medlemmar i unionen och därmed helar denna vår alltför länge delade kontinent”.¹⁸³ Vikten av mellanstatligt samarbete i EU tas också upp:

De enskilda medlemsländerna ska vara basen för demokratin inom EU. EU:s demokratiska legitimitet måste byggas upp i medlemsländerna genom att EU-frågorna hela tiden integreras i det politiska arbetet där, och genom att de förtroendevalda i Europaparlamentet och de nationella företrädarna i ministerrådet har tydliga väljaruppdrag att agera ifrån.¹⁸⁴

Socialdemokraterna tar också upp att medlemsländerna ska kunna ”utvecklas efter sina egna förutsättningar, samtidigt som de nära samarbetar kring gemensamma syften” och att EU ska vara en ”flexibel organisation där samarbetet kan se olika ut inom olika områden, och där medlemsländerna kan samarbeta med varandra i skiftande konstellationer”. Däremot vill de undvika en uppdelning av organisationen ”i en permanent inre kärngrupp och en yttre grupp med lösare samarbetsformer”.¹⁸⁵

I valmanifestet inför Europaparlamentsvalet 2004 beskriver Socialdemokraterna utvidgningen 2004 som ett historiskt ögonblick och att med detta är ”uppdelningen av Europa i öst och väst över”¹⁸⁶ I valmanifestet lyfter partiet också fram EU som ett fredsprojekt som med utvidgningen ”stärker säkerheten i vår del av världen”.¹⁸⁷ Socialdemokraterna påpekar att utvidgningen ”ökar vårt gemensamma ansvar” som bl a innebär en fortsatt reformering av jordbruket och att de nya medlemsländernas behov måste stå främst.¹⁸⁸

På webbsidan informerar partiet om sin syn på utvidgningen: ”Vi ser utvidgningen av EU med först tio, på sikt många fler, länder som en historisk uppgift för att slutgiltigt överbrygga Europas delning mellan öst och väst, mellan demokrati och diktatur”.¹⁸⁹ Socialdemokraterna anser att ”de forna kommunistländernas återförening med Europa kommer att bidra till avspänning och trygghet”.¹⁹⁰

¹⁸² Socialdemokraterna. Partiprogram s. 34

¹⁸³ *ibid.* s. 34

¹⁸⁴ *ibid.* s. 35

¹⁸⁵ *ibid.* s. 35

¹⁸⁶ Socialdemokraterna Valmanifest 2004 s. 1

¹⁸⁷ *ibid.* s. 1

¹⁸⁸ *ibid.* s. 2

¹⁸⁹ Internet: Socialdemokraterna

¹⁹⁰ *ibid.*

En ledamot i EU-nämnden svarade på mina frågor. Ledamoten anser att ju fler länder som uppfyller Köpenhamnskriterierna desto bättre: ”Jag kan mycket väl tänka mig att alla länder som hör till Europa kan bli medlemmar, inklusive delar av Ryssland”.

Vad gäller frågan om positiva och negativa effekter av fortsatt utvidgning av EU nämner ledamoten att ”Ju fler vi blir desto större marknad och fredligt utbyte av såväl varor som tankar”. Ledamoten anser också att Sverige ska fortsätta vara drivande vad gäller utvidgning av unionen.

Två av Socialdemokraternas europaparlamentariker svarade på mina frågor.

Båda parlamentarikerna är positiva till fortsatt utvidgning och menar att alla europeiska länder som lever upp till EU:s kriterier kan bli medlemmar.

Vad gäller frågan om positiva och negativa effekter av fortsatt utvidgning av EU nämner en av parlamentarikerna att det kan bli problematiskt med ”Många kockar” men nämner ”styrka” som en positiv effekt av fortsatt utvidgning.

Vad gäller frågan om Sverige ska vara drivande vad gäller utvidgning anser båda parlamentarikerna att Sverige ska vara det.

Vad gäller frågan om huruvida det finns en splittring inom den europeiska partigruppen anser båda parlamentarikerna att det finns en splittring. En av parlamentarikerna tar Turkiet som exempel på en fråga som splittrar gruppen: ”Många har pekat på att Turkiet inte respekterar demokratiska fri- och rättigheter och menar att landet ännu inte är redo att bli medlemmar i EU”. Parlamentarikern tror dock att ”ett medlemskap i EU kan vara ett sätt att förändra detta, därför är jag positiv till att EU börjar förhandla med Turkiet och att de blir medlemmar när de uppfyller kriterierna.

Utrikesutskottets ordförande Urban Ahlin skriver i en debattartikel i Dagens Nyheter 18 december 2004 att det är viktigt att EU ”visar tydlighet gentemot Ukraina”. Ahlin menar att det vid ett demokratiskt maktskifte i Ukraina inte finns ”något väsentligt som skiljer Ukraina från de andra europeiska länder som hoppas på medlemskap i EU”.¹⁹¹

Ahlin påpekade också i ett tal i riksdagen 17 december 2003 under en debatt om EU:s utvidgning med tio länder att fler länder också önskade medlemskap i unionen som Bulgarien, Kroatien, Rumänien, Turkiet och Makedonien som snart skulle lämna in ansökan. Dessutom hoppades han att Albanien och fler länder också snart skulle få möjlighet att bli medlemmar och fortsatte:

... för att inte tala om Ukraina, Moldova och Vitryssland och, för egen del naturligtvis gärna, någon gång i framtiden, den ryska federationen. Det är upp till alla länder som är europeiska att själva välja om de vill vara med eller inte. Vi ska inte hindra dessa länder.¹⁹²

¹⁹¹ Ahlin & Tarasyuk, ”Vi vill ha ett demokratiskt och välmående Ukraina” s.4

De delar av Socialdemokraternas partiprogram som är intressanta att belysa utifrån liberalism, marxism och realism är följande:

(1) *Socialdemokratin har alltid varit engagerad i internationellt samarbete, på global nivå, på europeisk nivå och inom Norden. Vi vill stärka och vidareutveckla detta samarbete.*¹⁹³

(2) *Frihandel är ett av de viktigaste instrumenten för att främja en global ekonomisk utveckling, men det förutsätter rättvisa spelregler i det internationella handelssystemet.*¹⁹⁴

(3) *En rättvis fördelning av jordens tillgångar med lika möjligheter till välfärd och växande för jordens alla invånare är målet, som samtidigt är den nödvändiga förutsättningen för en varaktig fred.*¹⁹⁵

(4) *I samverkan med närstående partier och organisationer ska socialdemokratin i EU och i olika internationella organisationer arbeta för ett globalt ekonomiskt regelverk som bygger på social rättvisa, respekt för demokratin och hänsyn till miljön.*¹⁹⁶

(5) *Svensk säkerhetspolitik har som syfte att bevara vårt lands fred och självständighet, att trygga stabiliteten i vårt närområde och bidra till att stärka internationell säkerhet.*¹⁹⁷

(6) *Den privatkapitalistiska produktionsordningen innebär att vinsten överordnas alla andra intressen, oavsett hur den åstadkoms och vilka kostnader den innebär för samhälle, människor och miljö.*¹⁹⁸

(7) *Koncentration av storföretag till allt större, världsomspännande koncerner skapar stora ekonomiska maktcentra utanför demokratisk kontroll.*¹⁹⁹

(8) *Kapitalintressena har blivit mindre beroende av den nationella bas, som både politisk och facklig verksamhet bygger på. Att finansintressena delvis frikopplats från den faktiska produktionen frigör dem därtill också från de motvikt, som är kopplade till arbete och tillverkning.*²⁰⁰

(9) *Kapitalismen frigör väldiga produktivkrafter men dess hänsynslösa vinstbegär leder till ständiga kriser, som till slut skapar en revolutionär situation där arbetarklassen tar makten.*²⁰¹

De liberala principerna är framträdande i de fyra första citaten med en positiv syn på internationellt samarbete, frihandel. Inslag av realism finns i det femte citatet där självständighet och stabilitet tas upp. De marxistiska principerna återfinns i de fyra sista citaten med en kritik mot delar av marknadsekonomin.

¹⁹² Riksdagstryck. 2003/04:51

¹⁹³ Socialdemokraterna. Partiprogram s. 35

¹⁹⁴ *ibid.* s. 35

¹⁹⁵ *ibid.* s. 33

¹⁹⁶ *ibid.* s. 36

¹⁹⁷ *ibid.* s. 34

¹⁹⁸ *ibid.* s. 4

¹⁹⁹ *ibid.* s. 4

²⁰⁰ *ibid.* s. 4

²⁰¹ *ibid.* s. 10

5.7 Vänsterpartiet

I partiprogrammet är Vänsterpartiets kritiska åsikt om EU tydlig. Under rubriken *Europeiska unionen – kapitalets union* skriver partiet: ”Europeiska unionens överstatliga beslutsformer är motsatsen till internationell samverkan. EU:s nyliberalt inspirerade fördrag gör i praktiken kapitalets frihet till överordnad princip”.²⁰² Vänsterpartiet anser att ”EU måste upplösas för att ett i grunden annorlunda europeiskt samarbete skall kunna byggas. En viktig del i en sådan process kan vara att länder väljer att lämna unionen”.²⁰³

I partiets valmanifest inför Europaparlamentsvalet 2004 skriver Vänsterpartiet att de vill ha ett EU som är mindre centralstyrt och där länder kan avstå från att delta i politiska områden de inte önskar, som exempelvis EMU, militär, Schengen m.m.:

Det blir ännu viktigare när EU utvidgas med tio nya länder. Ett EU som är mer flexibelt, mindre centralstyrt och mer demokratiskt har bättre förutsättningar att ta emot fler länder.²⁰⁴

På Vänsterpartiets webbsida betonas att det är upp till varje land som önskar bli medlemmar att själva avgöra det:

Det är viktigt att ländernas suveränitet respekteras i denna avgörande fråga. En förutsättning är att besluten i kandidatländerna baseras på en grundläggande och saklig diskussion. Och allra helst avgörs genom folkomröstning. I samband med de nu aktuella förhandlingarna om medlemskap protesterar vi mot att ansökarländerna diskrimineras genom långa övergångsbestämmelser. Det är EU som är problemet, inte ansökarländerna som tvingats acceptera EU:s alla tidigare beslutade regler och domstolsavgöranden.²⁰⁵

Vänsterpartiets ledamot i EU-nämnden svarade på mina frågor. Ledamoten anser att utvidgningen är en svår fråga och skriver att en union ”kan säkert inte växa och bli hur stor som helst”. Ledamoten uttrycker att det finns ”en viss rädsla för social dumpning och jag tror att de flesta anser att skillnaden mellan de 10 nya medlemsländerna och de 15 gamla är för stora. Det kommer också att ta ganska många år innan skillnaderna har minskat mellan länderna och det tror jag är avgörande för en union av denna storlek”. Vad gäller utvidgningen uttrycker ledamoten följande:

Rumänien kommer snart med, Kroatien troligen också men sedan är frågan Turkiet som om de kommer med i EU blir det största landet i unionen. Det blir en riktig utmaning. Eventuellt kommer andra länder att få möjlighet till medlemskap i unionen innan Turkiet. Ukraina, Ryssland är ju också länder som eventuellt i framtiden vill komma med. Men jag tror att detta måste ligga långt fram. Tror också

²⁰² Vänsterpartiet. Partiprogram s. 8

²⁰³ *ibid.* s. 8

²⁰⁴ Vänsterpartiet. Valmanifest 2004 s. 5

²⁰⁵ Internet: Vänsterpartiet

att det är viktigare att stärka FN-s roll samt att ha bra samarbetsavtal mellan EU och länder runt EU. Om en union blir för stor så blir också avståndet till medborgarna jättestora. Parlamentet har ju också begränsningar. Ett parlament som idag har över 700 platser är ett jätteparlament där ländernas representation blir ganska svag. Det blir då de stora länderna som bestämmer politiken.

Vad gäller frågan om positiva och negativa effekter av fortsatt utvidgning av EU nämner ledamoten att för utvecklandet av demokratin kan det vara positivt för vissa länder att ha målet om medlemskap i EU. Som negativ effekt menar ledamoten att en större union ”kan också betyda en svagare union. Det går inte att ha en total överblick och unionen lyssnar nog inte på alla länderna. De små länderna kommer säkert att få problem.” Ledamoten exemplifierar med utvidgningens påverkan på EU:

Andra saker som förändras är jordbruksstödet, regionalstöd, strukturstöd och allt för snabba svängningar kan göra att länder som idag får mycket av dessa stöd och efter utvidgningen får mindre blir mer kritiska till EU. I samband med en utvidgning så är det viktigt att länderna är överens och vet om konsekvenserna. Tror också att det är viktigt att unionen utvärderar den senaste utvidgningen och diskuterar om det finns någon gräns för hur stort EU skall bli.

Vad gäller frågan om Sverige ska vara drivande vad gäller utvidgning anser ledamoten att det måste vara ”egna nationella beslut som tas av landets medborgare inte av andra länder” och menar att ”Sverige måste jobba mycket med kontakterna med de 10 länder som kom med i EU för ett år sedan”.

En av Vänsterpartiets europaparlamentariker har svarat på mina frågor.

Parlamentarikern anser att det är svårt att ge ett generellt svar på vilka länder som kan komma att ingå som medlemmar i EU. Parlamentarikern pekar på att Europas gränsdragning är otydlig men menar att ”kanske kommer europeiskt tillhörighet inte att vara en nödvändighet”. Dessutom menar parlamentarikern att utvidgningen är ”direkt beroende till den övriga utvecklingen av EU, och av hur t.ex. de nyligen anslutna medlemmarna politiskt och ekonomiskt lyckas integreras i unionen”.

Vad gäller frågan om positiva och negativa effekter av fortsatt utvidgning av EU nämner parlamentarikern att det är positivt att ”det skapas ett visst nominellt tryck på diverse ansökande länder att verka i en demokratisk riktning med respekt för yttrandefrihet, religionsfrihet, uppräckning av offentliga förvaltningar etc.”. Negativa effekter som parlamentarikern tar upp är följande:

Negativt är att man med ett ökat antal medlemmar än mer komplicerar den politiska styrningen av dagens union. Detta har och kommer att visa sig skapa ett tryck mot ökad federalisering av samarbetet (gemensam politik, QMV [anm: Qualified Majority Voting] etc.), vilket är en utveckling som vänsterpartiet inte anser vara positivt.

Vad gäller frågan om Sverige ska vara drivande vad gäller utvidgning ges följande svar:

Det är angeläget att Sverige är aktiv i frågan om utvidgningsprocessen, men intimt förknippad med den frågan är just formen för det europeiska samarbetet, och här hade det varit positivt om Sveriges position hade varit en annan än den är med en mer realistisk syn på ett hållbart europeiskt samarbete. Den skulle till exempel innebära ett avvisande av förslaget till konstitution för EU.

Parlamentarikern upplever ”ingen generell splittring i frågan om utvidgning” i sin europeiska partigrupp utan menar att ”det förs diskussioner på fallbasis där givetvis olika argument kan florerat, på grund av till exempel historiska, ekonomiska eller andra skäl”.

De delar av Vänsterpartiets partiprogram som är intressanta att belysa utifrån liberalism, marxism och realism är följande:

(1) *Vi lever i ett världsomfattande kapitalistiskt klassambälle. [...] Den stora majoriteten av världens kvinnor och män tjänar sitt uppehälle genom att lönearbeta – sälja sin arbetskraft – i privata företag eller i den offentliga sektorn. De äger inte så mycket kapital att det ger någon makt, de har ingen beslutanderätt över produktionen och de kontrollerar inte andras arbete.*²⁰⁶

(2) *Klassförtrycket yttrar sig främst i ojämlikhet vad gäller makt och inflytande i samhället.*²⁰⁷

(3) *Vi lever i en orättvis, ohållbar och orimlig värld. I enlighet med det kapitalistiska systemets logik samlas allt större rikedomar i allt färre händer, medan det stora flertalet av världens människor hålls nere i fattigdom och ofrihet.*²⁰⁸

(4) *EU:s nyliberalt inspirerade fördrag gör i praktiken kapitalets frihet till överordnad princip.*²⁰⁹

(5) *De transnationella företagen lägger under sig allt större marknader och allt mer makt.*²¹⁰

(6) *Människors kamp för frigörelse, nationellt oberoende och social rättvisa har ofta mötts med ett sådant överväld att den väpnade befrielsekampen har blivit oundviklig.*²¹¹

(7) *Klassförtryck och patriarkat, rasism och imperialism, föder motstånd.*²¹²

(8) *FN är den enda världsomspännande organisation som kan utveckla ett alternativ till den internationella ordning där militär och ekonomisk styrka är avgörande. Men för att en ny, internationell rättsordning [...] skall kunna förverkligas måste FN demokratiseras och stormakternas dominerande ställning brytas.*²¹³

(9) *Många av världens problem är gränsöverskridande [...]. De kan inte lösas utan internationellt samarbete och överenskommelser mellan länder.*²¹⁴

²⁰⁶ Vänsterpartiet. Partiprogram s. 1

²⁰⁷ *ibid.* s. 2

²⁰⁸ *ibid.* s. 3

²⁰⁹ *ibid.* s. 8

²¹⁰ *ibid.* s. 3

²¹¹ *ibid.* s. 15

²¹² *ibid.* s. 15

²¹³ *ibid.* s. 8

²¹⁴ *ibid.* s. 7

*(10) Supermaktsarrogans och brutalt maktspråk undergräver FN:s och andra internationella organs möjlighet att agera.*²¹⁵

*(11) Sveriges militära alliansfrihet, som i dag hotas av EU:s militära ambitioner och Natos utvidgning, skall försvaras och stärkas. Det svenska försvaret skall med bibehållen neutralitet fortlöpande anpassas till förändrade uppgifter och nya internationella förhållanden.*²¹⁶

I de sju första citaten finns inslag av de marxistiska principerna med hård kritik mot marknadsekonomin gällande klassförtryck, brist på inflytande, internationell orättvisa och multinationella storföretag. I det åttonde, nionde och tionde citatet finns inslag av liberalism med en positiv syn på internationellt samarbete. I det sista citatet finns inslag av realism där suverän beslutanderätt över försvaret lyfts fram.

²¹⁵ Vänsterpartiet. Partiprogram s. 4

²¹⁶ *ibid.* s. 8

5.8 Junilistan

I partiets Idéprogram beskriver Junilistan hur de är kritiska till EU-samarbetet som de menar innebär att ”ännu en politisk beslutsnivå öppnas högt över medborgarnas huvuden och detta sker samtidigt som den kommunala beslutsnivån, som ligger närmast medborgarna snabbt förlorar i betydelse”. Junilistan uttrycker att de ”vill förhindra att den politiska makten kontinuerligt förskjuts från Sverige till Bryssel”. Junilistan skriver att grunderna i partiets EU-vision är ”subsidiaritet och flexibel integration”:

Vi vill ha ett EU som bara hanterar frågor som är av sådan gränsöverskridande karaktär att de inte kan hanteras av medlemsländerna på egen hand och som samtidigt inte är av så global karaktär att de bör hanteras av FN och dess olika organ. [...] Därigenom får vi en institutionell konkurrens mellan Europas länder om att finna goda lösningar på olika samhällsfrågor och vi undviker därmed att växande motsättningar kring olika samarbetsprojekt blir ett hot mot EU:s överlevnad.²¹⁷

Vad gäller utvidgningen menar Junilistan att den efter Bulgarien och Rumänien bör fortsätta med Turkiet och de övriga länderna på Balkan: ”Därvid måste det ställas samma höga krav på respekt för mänskliga rättigheter och kamp mot korruption och organiserad brottslighet som har gällt för de tio länder som blev EU-medlemmar i maj 2004”.²¹⁸

Frågorna till Junilistans europaparlamentariker besvarades av en politisk sekreterare och sades stå för samtliga Junilistans parlamentariker.

Junilistan välkomnar Bulgarien och Rumänien som nya medlemmar ”liksom vi välkomnar Turkiet, länderna på västra Balkan och efterhand Ukraina och förhoppningsvis Vitryssland”. Dock betonar Junilistan att alla länder måste uppfylla Köpenhamnskriterierna samt kunna anta det gemensamma regelverket.

Vad gäller frågan om positiva och negativa effekter av fortsatt utvidgning av EU ges följande svar:

Att få in fattiga länder som Rumänien i ett EU som fortsätter att dras med en orimlig jordbrukspolitik och en illa skött strukturpolitik, i ett EU som självt brottas med svårigheter att förhindra slöseri och korruption i sitt eget system, kan innebära risker inte bara för det europeiska projektets framtid utan även för dessa länder. Risken för "brain drain" i fattiga länder är betydande och det är en stor nackdel att komma in i EU:s jordbrukssystem och låsas fast i en ekonomisk struktur utan framtid. Samtidigt innebär givetvis en utvidgning fördelar för såväl EU som de nya medlemmarna, t.ex. om en utvidgad väl fungerande inre marknad etableras.

²¹⁷ Junilistan. Idéprogram s. 2

²¹⁸ *ibid.* s. 8

Vad gäller frågan om Sverige ska vara drivande vad gäller utvidgning anser Junilistan att de har "framhållit att de länder som uppfyller Köpenhamnskriterierna och önskar medlemskap ska erbjudas detta" och menar att initiativet ska komma från ansökarländerna.

Vad gäller frågan om huruvida det finns en splittring inom den europeiska partigruppen anser Junilistan att så är fallet när det gäller utvidgningen.

I en röstförklaring, *Läget för den regionala integrationen i västra Balkan*, uttalar två av Junilistans tre parlamentariker att de stöder ett närmande av Albanien, Bosnien-Herzegovina, Kroatien, Makedonien och Serbien-Montenegro till EU och att länderna bör bli medlemmar då de uppfyller Köpenhamnskriterierna.²¹⁹ I en röstförklaring om Ukraina 2 december 2004 uttalar två av Junilistans tre parlamentariker (Nils Lundgren och Lars Wohlin) att de stödjer ett fritt och demokratiskt Ukraina och betonar att "Ukraina är en potentiell EU-medlem och måste därför försäkras en demokratisk utveckling".²²⁰

Junilistan skriver i sitt idéprogram att de har förtroendevalda som företräder flera politiska riktningar. Det kan innebära att en analys av partiets program kan bli svårare då partiet inte riktigt kanske ger en tydlig ideologisk bild i sitt program. De delar av Junilistans idéprogram som är intressanta att belysa utifrån liberalism, marxism och realism är följande:

*(1) Det talas för när demokrati, men vi går mot fjärr demokrati. I det politiserade Europa är en sådan utveckling särskilt farlig, eftersom individens levnadsvillkor i så stor utsträckning avgörs av politiska beslut. Individens möjlighet att kontrollera sin egen tillvaro undermineras därmed ständigt.*²²¹

*(2) EU:s tullar på jordbruksprodukter och tekoprodukter mm skall avskaffas liksom också EU:s jordbruks-subsventioner. [...] Det är också nödvändigt att gå igenom hela EU:s regelsystem på olika områden för att rensa dem från dold protektionism.*²²²

*(3) Förslaget [anm.: till författning] är utformat för att möjliggöra fortsatt utvidgning av Brysselmaskineriets makt på medlemsländernas bekostnad och de stora ländernas makt på de smås bekostnad. Om det antas blir det därför ytterligare ett stort steg mot att underminera de små medlemsländernas självbestämmande.*²²³

*(4) Vi går in i den politiska kampen om EU:s framtid med ledstjärnan att vi vill förbindra att den politiska makten kontinuerligt förskjuts från Sverige till Bryssel.*²²⁴

I de två första citaten finns inslag av de liberala principerna med kritik mot inskränkningar för individen och den fria marknaden medan det i de två sista citaten finns inslag av realism med kritik av EU:s växande makt som partiet anser sker på bekostnad av medlemsländernas suveränitet.

²¹⁹ Internet: Junilistan, "Läget för den regionala integrationen i västra Balkan"

²²⁰ Internet: Junilistan, "Ukraina"

²²¹ Junilistan. Idéprogram s. 1

²²² *ibid.* s. 7

²²³ *ibid.* s. 5

²²⁴ *ibid.* s. 1

6. Slutsats

Min föreställning om att de svenska partierna verkar eniga om fortsatt utvidgning av EU har legat till grund för mitt intresse att analysera detta närmare. Utvidgningen är en intressant del i unionens utveckling och kan mycket väl vara avgörande för hur EU utvecklas i framtiden.

Här följer nu en diskussion utifrån de frågeställningar jag presenterade i början av min uppsats:

Finns det hos de svenska partierna och regeringen en positiv syn på fortsatt utvidgning av Europeiska unionen och i vilken omfattning?

Under arbetet med uppsatsen har det blivit allt mer tydligt att varken svenska regeringen eller partierna motsätter sig fortsatt utvidgning av unionen. Svenska regeringen har en fortsatt positiv syn på utvidgning även efter utvidgningen 2004 som i viss utsträckning präglades av säkerhetspolitisk hänsyn. Utrikesminister Laila Freivalds har uttryckt att det är positivt att Turkiet får förhandla om medlemskap då det visar att EU inte är en kristen klubb. Samtliga partier är positiva till fortsatt utvidgning och de flesta av dem uttrycker åsikten att samtliga europeiska länder ska ha möjlighet till medlemskap om de uppfyller Köpenhamnskriterierna. Detta väljer jag att tolka som att stöd även finns för eventuellt framtida medlemskap för de kaukasiska länderna och Ryssland när och om de uppfyller kriterierna. Folkpartiet är mycket tydliga med att nämna Ryssland som eventuell framtida medlem av unionen. Kristdemokraterna anser att unionen ska vara öppen för alla europeiska länder som delar unionens grundläggande värden och tar bl a med Turkiet som exempel och delar därmed inte sitt tyska systerparti CDU:s åsikt om Turkiet. Alla partier utom Vänsterpartiet är tydliga i sitt stöd till fortsatta medlemskapsförhandlingar med Turkiet. Intressant är också att länder som inte är medlemmar i Europarådet också har nämnts som tänkbara framtida ansökarländer. Som tidigare nämnt har förre europaparlamentarikern Per Gahrton (mp) föreslagit att EU i framtiden skulle kunna erbjuda Israel och Palestina medlemskap i unionen.

Den kompletterande enkäten visar att företrädarna för flera av partierna anser att Sverige ska vara drivande vad gäller fortsatt utvidgning. De fördelar som partiernas företrädare ser med utvidgning är att förhoppningen om medlemskap i många länder är betydelsefull för att främja reformarbetet. Nackdelarna anses vara att det efter senaste utvidgningen finns en utvidgningströtthet inom unionen som kan påverka framtida utvidgningar. Ett annat problem anses vara de stora skillnaderna mellan nuvarande medlemsländer och framtida medlemsländer samt en risk för att de kan fastna i EU:s jordbrukssystem.

Vilka likheter och skillnader finns i synen på utvidgning?

Det är intressant att se att många partier och företrädare för partierna är tydliga med att de anser att samtliga europeiska länder på sikt ska kunna bli medlemmar. Till skillnad från de andra partierna är Folkpartiet mycket tydliga vad gäller Ryssland som framtida medlem i EU som de anser bör kunna erbjudas medlemskap på längre sikt. Intressant är också att Folkpartiet uttrycker åsikten att Kalininenklaven ska kunna omfattas av inre marknaden även innan ett eventuellt ryskt medlemskap blir verklighet. Detta är ju också något som den socialdemokratiska respondenten i riksdagens EU-nämnd berör när denne nämner att delar av Ryssland kan komma i fråga för medlemskap. I det svar jag fått från en av Folkpartiets europaparlamentariker framkommer en mer avvaktande hållning gentemot hur stort EU kan bli och om Ryssland kan bli medlem. Junilistan specificerar med ett antal länder som de anser kan komma i fråga för framtida medlemskap men nämner då inte de kaukasiska länderna och Ryssland. Det är dock tydligt att den liberala paneuropeiska visionen åtnjuter ett stort stöd hos merparten av de svenska partierna. En större marknad är framför allt ett argument som lyfts fram av Folkpartiet och Moderaterna medan däremot fredsargumentet lyfts fram av alla partier utom Junilistan, Miljöpartiet och Vänsterpartiet. Vad gäller eventuell splittring i Europaparlamentet pekade enkätsvaren på att det verkar finnas en splittring i flera europeiska partigrupper – IND/DEM, ESP, ALDE och eventuellt också EPP-ED gällande frågan om fortsatt utvidgning.

De mer EU-positiva partierna ser positivt på utvidgningen då den medför en större marknad, stabilitet och demokratisk utveckling i ansökarländerna. Även Junilistan lyfter fram ekonomiska aspekten som positiv del av utvidgningen. Alla partier utom Folkpartiet och Moderaterna tar upp vikten av ett EU som ägnar sig åt specifika frågor och mellanstatligt samarbete. De mer EU-kritiska partierna, men också EU-positiva partier ser en möjlighet att EU kan förändras i riktning mot ett lösare och mer decentraliserat samarbete. Samtidigt betonas att utvidgningen också kan leda till en utveckling som innebär ökad centralisering, överstatlighet och federalism och att små länder kan ha svårt att hävda sig mot de större medlemsländerna.

Det har framkommit att det finns skillnader i synen på hur arbetet i EU kan bedrivas där exempelvis Kristdemokraterna förespråkar att medlemsländerna kan fördjupa samarbetet i sin egen takt medan Socialdemokraterna varnar för en uppdelning av organisationen med olika samarbetsformer.

Diskussionerna om övergångsregler gällande arbetskraft 2004 visade också att senaste utvidgningen inte var helt oproblematisk i Sverige. Slutligen enades dock alla partier, utom regeringspartiet Socialdemokraterna, om att Sverige inte skulle införa övergångsregler. Det har framkommit att det även i regeringen finns skilda meningar om övergångsregler.

Vad kan förklara åsikterna gällande utvidgning?

Vad gäller de tre teoretiska perspektiven och dess moderna inriktningar är det intressant att se att alla partier, visserligen i olika utsträckning, präglas av det liberala teoriperspektivet. Vänsterpartiet, Socialdemokraterna och i viss mån Miljöpartiet präglas också av det marxistiska teoriperspektivet. Flera partier präglas till viss del också av det realistiska teoriperspektivet men ofta i relativt liten utsträckning. Enligt det neo-realistiska synsättet uppkommer behov av samarbete om säkerhetspolitiska hänsyn kräver det och enligt det neo-liberala synsättet om det finns ekonomiska intressen. Av information och svar att döma föreligger inte några säkerhetsbehov även om säkerhetsaspekten som nämnts tidigare också tas upp som en positiv del av utvidgningen. Även ekonomiska aspekten tas ibland upp som en av flera positiva delar av utvidgning.

Ju mer partierna präglas av liberalismen desto mer positiv är synen på EU och utvidgningen. Intressant är också att de partier som i hög grad präglas av de liberala idéerna också nämner EU som ett fredsprojekt och i hög utsträckning stöder tanken på att alla europeiska länder ska ha möjlighet till medlemskap och stöder därmed grundprincipen som finns med såväl i EU-fördraget som i förslaget till ny konstitution om att unionen ska vara öppen för alla europeiska länder. Det är dock uppenbart att de tre teoretiska perspektiven bara till viss del förklarar partiernas inställning till fortsatt utvidgning och därför är Schimmelfennigs teori om retoriskt agerande intressant då den bidrar med en alternativ förklaringsmodell vad gäller utvidgningen av unionen.

Teorin om retoriskt agerande visar på svårigheterna för motståndarna att kritisera och bromsa utvidgningen. Teorin medger inte särskilt stort handlingsutrymme för motståndarna mer än att möjligen arbeta för tuffare hållning gällande ansökarländernas uppfyllande av kriterierna. Enligt Schimmelfennigs teori skulle inte bara utvidgningsmotståndarnas trovärdighet utan också unionens betydelse och trovärdighet kunna ifrågasättas om inte alla europeiska länder fick möjlighet till medlemskap i unionen när de uppfyller Köpenhamnskriterierna.

Schimmelfennigs teori är intressant också ur svenskt perspektiv. De partier som är positiva till EU har framhållit unionen som viktigt för att trygga freden i Europa och kritiserat EU-motståndarna som dock också betonar vikten av samarbete. Detta innebär att både EU-positiva och EU-negativa partier har svårt att kritisera utvidgningen utan att förlora i trovärdighet hos väljarkåren. De EU-positiva partierna kan utsättas för kritik om att verka för ett EU som delar Europa genom en ny järnridå och de EU-negativa partierna kan också de utsättas för samma typ av kritik.

Det är också mycket svårt för Miljöpartiet och Vänsterpartiet att motsätta sig att de fattiga länderna ansöker medlemskap i EU. De har beskyllt EU för att vara en klubb av rika kristna länder och kan därför knappast ifrågasätta eventuella framtida medlemsförhandlingar med det fattiga Ukraina eller det muslimska Turkiet. Det är heller inte främmande att tänka sig att Miljöpartiet och Vänsterpartiet har samma preferenser som Storbritannien som Schimmelfennig menar är positiv till utvidgning i tron att det kan påverka EU i en mer decentralistisk riktning. Flera av de andra partierna förespråkar också ett mer decentralistiskt och mellanstatligt samarbete och detta kan ju möjligen ha påverkat även dessa partier till den positiva synen på utvidgning. Sammanfattningsvis kan sägas att de partier som är positiva till EU argumenterar för EU ur ett fredsperspektiv medan de partier som är negativa till EU kritiserar unionen för att vara en rikemansklubb för kristna länder. Dessa argument gör det svårt för partierna att kritisera utvidgningen.

Avslutande reflektioner

I takt med att allt fler länder önskar bli medlemmar blir utvidgningen en fortsatt stor utmaning för medlemsländerna. Den kritiska inställningen till utvidgningen som främst är gällande i flera av de ursprungliga medlemsländerna (EU-15) och i synnerhet Österrike, Tyskland och Frankrike kan utgöra ett problem vid fortsatta utvidgningar av unionen. Det är uppenbart att det finns en oro inom EU för fortsatt utvidgning av unionen. Även partier i en del medlemsländer motsätter sig vissa länders medlemskap i unionen, som t ex tyska CDU som är kritiska till Turkiet som medlem i EU och detta kan naturligtvis påverka också den inhemska valrörelsen. Det faktum att alla länder som idag står utanför unionen, utom Island och Norge, har en relativt sett mycket svag ekonomi kan också utgöra problem för EU vid framtida utvidgningar.

Frågan om hur stort EU kan bli kanske i lika hög utsträckning kan innebära hur stort Europa kan bli. Som framgått i uppsatsen har Israel och Palestina ibland förts fram som möjliga länder som skulle kunna erbjudas medlemskap. Utan tvekan åtnjuter EU förtroende och popularitet även utanför Europas gränser som t ex med Kirgisistan som tydligen har visat intresse för medlemskap i unionen. Intressant är då den reflektion som vänsterpartiets europaparlamentariker gör gällande den europeiska identiteten som denne menar kanske inte nödvändigtvis blir så viktig och att även andra länder kan komma ifråga för medlemskap.

Troligen kommer EU som organisation behöva förändras för att klara en union som i en framtid kanske omfattar 47 medlemsländer. Blir det ett mer mellanstatligt samarbete i likhet med Europarådet eller blir det ett Europas Förenta Stater?

Referenser

Litteratur

Bengtsson, Rikard (2004). *Historisk brytpunkt i Europa*. Stockholm: SNS

Burchill, Scott, Richard Devetak, Andrew Linklater, Matthew Paterson, Christian Reus-Smit & Jacqui True (2001). *Theories of International Relations*. Houndmills: Palgrave

Dunne, Tim. Liberalism, i Baylis, John & Smith, Steve (2004). *The Globalization of World Politics*. New York: Oxford University Press

Esaiasson, Peter, Mikael Giljam, Henrik Oscarsson & Lena Wängnerud (2004), *Metodpraktikan*. Stockholm: Norstedts

Hobden, Stephen & Jones, Richard Wyn, Marxist theories of international relations, i Baylis, John & Smith, Steve (2004). *The Globalization of World Politics*. New York: Oxford University Press

Jackson, Robert & Sørensen, Georg (2003). *Introduction to International Relations*. New York: Oxford University Press

Lamy, Steven L. Contemporary mainstream approaches: neo-realism and neo-liberalism, i Baylis, John & Smith, Steve (2004). *The Globalization of World Politics*. New York: Oxford University Press

Linklater, Andrew. Marxism, i Burchill, Scott, Richard Devetak, Andrew Linklater, Matthew Paterson, Christian Reus-Smit & Jacqui True (2001). *Theories of International Relations*. Houndmills: Palgrave

Schimmelfennig, Frank (2003). *The EU, NATO and the Integration of Europe*. Cambridge: University Press

Tallberg, Jonas (2004). *EU:s politiska system*. Stockholm: Studentlitteratur

Tsoukalis, Loukas (2003). *What Kind of Europe?*. New York: Oxford University Press

Tägil, Sven. Integration och uppsplittring i Europa – ett historiskt perspektiv, i Persson, Hans-Åke & Lindström, Fredrik (1999). *Europa – en svärfångad historia*. Lund: Studentlitteratur

Østerud, Øyvind (1997). *Statsvetenskap - introduktion i politisk analys*. Stockholm: Universitetsförlaget.

Tryckta källor

Centerpartiet (2004), *Ett smalare men vassare EU!* (Europaparlamentsvalet 2004)

Centerpartiet (2001). *Idéprogram: Där människor får växa.*

Ds 2001:2 *Priset för ett större EU – en ESO-rapport om EU:s utvidgning*

Europeiska unionen (2005), *Fördrag om upprättande av en konstitution för Europa.*

Folkpartiet (2004), *EU behövs!* (Europaparlamentsvalet 2004)

Folkpartiet (2003), *Partiprogram: Frihet att växa*

Junilistan (2004), *Idéprogram.*

Kristdemokraterna (2001), *Principprogram*

Kristdemokraterna (2004). *Valplattform* (Europaparlamentsvalet 2004)

Miljöpartiet de Gröna (2001). *Partiprogram.*

Miljöpartiet de Gröna (2004). *Valplattform – Ja till samarbete, nej till EU-stat – för ett grönt och solidariskt Europa* (Europaparlamentsvalet 2004)

Moderaterna (2001). *Idéprogram*

Moderaterna (2002). *Partiprogram.*

Moderaterna (2004). *Valmanifest 2004* (Europaparlamentsvalet 2004)

Socialdemokraterna (2001). *Partiprogram*

Socialdemokraterna (2004). *Valmanifest 2004* (Europaparlamentsvalet 2004)

Utrikesdepartementet (2000), *Ett enat Europa – om Sverige och EU:s utvidgning.* Stockholm: Norstedts

Vänsterpartiet (2004), *Partiprogram.*

Vänsterpartiet (2004), *Valmanifest 2004* (Europaparlamentet 2004)

Riksdagstryck

2002/03:13	Protokoll: riksmöte 7 november 2002
2003/04:26	Protokoll: riksmöte 12 november 2003
2003/04:51	Protokoll: riksmöte 17 december 2003
2003/04:104	Protokoll: riksmöte 28 april 2004
2004/05:15	Protokoll: EU-nämnden 14 december 2004
2004/05:705	Fråga

Artiklar

Ahlin, Urban & Boris Tarasyuk, ”Debatt: Vi vill ha ett demokratiskt och välmående Ukraina”. *Dagens Nyheter*, 18 december 2004

Anebäck, Lennart, ”Oväder stoppade Justjenko”, *Riksdag & Departement*, 2/2005

Anebäck, Lennart, ”Bush öppnar för transatlantiskt samarbete”, *Riksdag & Departement*, 6/2005

Anebäck, Lennart, ”Stopp för Kroatiens EU-förhandlingar”, *Riksdag & Departement*, 9/2005

Brors, Henrik, ”Tv-inslag fick Persson att byta fot”. *Dagens Nyheter*, 5 april 2004

Carlbom, Mats, ”Freivalds nöjd med öppet EU”, *Dagens Nyheter*, 26 april 2005

Hägglund, Jöran, ”Debatt: Centern: Nya EU-fördraget en för liten fråga för folkomröstning”. *Göteborgs-Posten*, 11 april 2005

Olofsson, Maud, ”Debatt: EU-parlamentet måste stärkas”. *Sydsvenskan*, 25 maj 2004

Schimmelfennig, Frank, ”The Community Trap: Liberal Norms, Rhetorical Action, and the Eastern Enlargement of the European Union”. *International Organization* 55

Sjögren, Per-Anders, ”Parlamentet ger klartecken för Turkiet”, *Riksdag & Departement*, 40/2004

Sjögren, Per-Anders, ”Ukraina ett steg närmare EU”, *Riksdag & Departement*, 1/2005

The Economist, ”Another faraway country”, *The Economist* 4 december 2004

Thulin, Staffan, ”Delade opinioner i EU-länderna”, *Riksdag & Departement*, 40/2004

Thulin, Staffan, ”Landet som vill in i nya Europa”, *Riksdag & Departement*, 14/2005

Tidningarnas telegrambyrå, ”Persson vill skärpa invandringskraven”, *Dagens Nyheter*, 21 november 2003

Enkät svar

Folkpartiet. En europaparlamentariker

Miljöpartiet. En europaparlamentariker

Moderaterna. En ledamot från EU-nämnden

Moderaterna. Två europaparlamentariker

Socialdemokraterna. En ledamot från EU-nämnden

Socialdemokraterna. Två europaparlamentariker

Vänsterpartiet. En ledamot från EU-nämnden.

Vänsterpartiet. Politisk sekreterare

Internet

Centerpartiet, *Internationellt arbete*. (2004-12-02) Acc. 2005-05-15

http://www.centerpartiet.se/templates/Infosida_2091.asp

Centerpartiet, *Frågor och svar: 49 frågor & svar om EU*. (2004-04-14) Acc. 2005-05-15

http://www.centerpartiet.se/templates/Infosida_29041.asp

EUBusiness, *Russia should be part of greater Europe: Berlusconi* (2003-05-31) Acc. 2005-05-15

<http://www.eubusiness.com/imported/2003/05/111308>

EU-kommissionen, *The EU's relations with Georgia*. (2004-06) Acc. 2005-05-24

http://europa.eu.int/comm/external_relations/georgia/intro/

Eurobarometer, *Eurobarometer 61 spring 2004*. (2004-07) Acc. 2005-05-25

http://europa.eu.int/comm/public_opinion/archives/eb/eb61/eb61_en.pdf

Eurobarometer, *Eurobarometer 62 autumn 2004*. (2005-05) Acc. 2005-05-25

http://europa.eu.int/comm/public_opinion/archives/eb/eb62/eb_62_en.pdf

Europeiska unionen, *EU-fördraget*. (2005-05-04). Acc. 2005-05-20

http://europa.eu.int/eur-lex/lex/sv/treaties/dat/12002M/htm/C_2002325SV.000501.html

Folkpartiet, *Snabba fakta – EU:s utvidgning*. (-) Acc. 2005-05-15

http://www.folkpartiet.se/templates/ListPage_5128.aspx

Junilistan, *Ukraina*. (2004-12-02) Acc. 2005-05-19

<http://www.junilistan.se/view.asp?id=122>

Junilistan, *Läget för den regionala integrationen i västra Balkan*. (2005-04-14) Acc. 2005-05-19

<http://www.junilistan.se/view.asp?id=295>

Liberalismen, *John Locke – 'liberalismens fader'* (-) Acc. 2005-05-20
<http://www.liberalismen.com/locke.shtml>

Miljöpartiet, Inger Schörling, *EU-utvidgningen en möjlighet*. (2004-04-15). Acc. 2005-05-13
http://195.149.157.26/miljopartiet/default.asp?mainframe=templates/template_78.asp?number=59852&avdnr=123

Miljöpartiet, Per Gahrton, *Erbjud Israel och Palestina EU-medlemskap – när de slutit stabil fred!* (2004-04-21). Acc. 2005-05-14

Regeringen, *Laila Freivalds om den framtida utvidgningen av EU* (2005-04-26) Acc. 2005-05-13
<http://www.regeringen.se/sb/d/2809/a/35454>

Socialdemokraterna, *EU-politikens A till Ö: Utvidgningen*. (-) Acc. 2005-05-12
<http://mallpaket.socialdemokraterna.se/mallpaket/sap/de000033.nsf/main?openagent&Layout=ReadSimpleDoc&docid=F5EE32293BFA9505C1256E3B00789C2B>

Vänsterpartiet, *Vanliga frågor – EU och EMU*. (-) Acc. 2005-05-16
http://www.vansterpartiet.se/PUB_EuEmu/217,3887.cs

Wijkman, Anders, *Sverige tio år i EU*. (2005-02-03) Acc. 2005-07-25
<http://www.wijkman.se/Nyhetsbrev/Tidigare+nyhetsbrev/339.aspx>

BILAGA 1:1
EU och Europa

Källa:

Europa, *Europa* – *Audiovisual Library – Multimedia*. (-) Acc. 2005-05-23
http://europa.eu.int/comm/mediatheque/multimedia/select/maps_en.html

BILAGA 1:2

Jämförelse mellan de europeiska länderna*

Land	Yta	Befolkning	Arbetslöshet	BNP / inv.	BNP-tillväxt	Inflation
	km ²	2004	2003	2003 (\$)	2003 / 2002	2003 / 2002
Albanien	28 748	3 200 000	15,2%	1 930	6% / 4,7%	0,5% / 7,8%
Andorra	470	69 000	-	-	- / -	-
Armenien	29 800	3 100 000	10,1%	915	13,9% / 12,9%	4,8% / 1,1%
Azerbadjan	86 600	8 400 000	1,4%	865	11,2% / 10,6%	- / 2,8%
Belgien	30 528	10 300 000	8,3%	29 200	1,1% / 0,7%	1,6% / 1,6%
Bosnien-Hercegovina	51 564	4 200 000	-	1680	3,5% / 3,9%	- / -
Bulgarien	110 994	7 800 000	13,7%	2640	4,3% / 4,9%	2,2% / 5,8%
Cypern	9 251	808 000	4,1%	14 785	4% / 2%	4,1% / 2,8%
Danmark	43 094	5 400 000	6,0%	39 430	0,4% / 2,1%	2,1% / 2,4%
Estland	45 227	1 300 000	10,0%	6 210	4,7% / 6%	1,3% / 3,6%
Finland	338 145	5 200 000	8,9%	31 000	1,9% / 1,6%	0,9% / 1,7%
Frankrike	544 000	60 400 000	9,9%	29 300	0,1% / 1,2%	2,1% / 1,9%
Georgien	69 700	5 100 000	11,5%	770	8,6% / 5,5%	- / 5,6%
Grekland	131 957	11 000 000	8,8%	16 200	4,7% / 4%	3,5% / 3,6%
Irland	70 283	4 000 000	4,8%	37 640	1,8% / 6,9%	3,5% / 4,7%
Island	103 000	292 000	3,1%	36 710	1,9% / -0,5%	2,1% / 5,2%
Italien	301 309	57 300 000	8,6%	25 400	0,3% / 0,4%	2,7% / 2,5%
Kroatien	56 538	4 400 000	14,3%	6 355	4,3% / 5,2%	0,1% / 2%
Lettland	64 589	2 300 000	10,6%	4 170	7,4% / 6,1%	2,9% / 2%
Liechtenstein	160	33 000	-	-	- / -	- / -
Litauen	65 300	3 400 000	9,8%	5 270	6,5% / 6,8%	-1,2% / 0,3%
Luxemburg	2 586	459 000	4,3%	58 540	1,2% / 1,1%	2% / 2,1%
Makedonien	25 713	2 100 000	36,7%	2 295	3,1% / 0,9%	0,1% / 0,1%
Malta	316	396 000	5,7%	9 740	- / 1,5%	0,5% / 2,2%
Moldavien	33 800	4 300 000	2,0%	465	6,3% / 7,8%	11,8% / 5,1%
Monaco	2	32 000	-	-	- / -	- / -
Nederländerna	41 526	16 200 000	5,0%	31 550	-0,5% / 0,2%	2,1% / 3,5%
Norge	323 878	4 600 000	4,5%	48 590	0,3% / 1%	2,5% / 1,3%
Polen	312 683	38 600 000	19,7%	5 485	3,7% / 1%	0,7% / 1,9%
Portugal	92 100	10 100 000	6,6%	14 660	-0,8% / 0,4%	3,3% / 3,5%
Rumänien	238 391	22 300 000	7,2%	2 720	7,6% / 4,3%	15,3% / 22,5%
Ryssland	17 075 000	142 400 000	8,9%	3020	7,3% / 4,7%	13,7% / 15,8%
San Marino	61	28 000	3,1%	-	- / -	- / -
Schweiz	41 285	7 200 000	3,8%	42 140	-0,5% / 0,1%	0,6% / 0,6%
Serbien-Montenegro	102 200	10 500 000	13,8%	2 365	3% / 4%	- / 11%
Slovakien	49 036	5 400 000	16,6%	5 920	4,2% / 4,4%	8,5% / 3,3%
Slovenien	20 253	2 000 000	11,2%	13 380	2,3% / 2,9%	5,6% / 7,5%
Spanien	504 880	41 100 000	10,9%	20 350	2,4% / 2%	3% / 3,1%
Storbritannien	244 110	59 400 000	4,8%	30 300	2,2% / 1,8%	2,9% / 1,6%
Sverige	449 964	8 900 000	5,8%	33 585	1,6% / 1,9%	1,9% / 2,2%
Tjeckien	78 900	10 200 000	8,3%	8 375	2,9% / 2%	0,1% / 1,8%
Turkiet	779 452	72 300 000	10,7%	3 360	5,8% / 7,9%	13,7% / 25,3%
Tyskland	357 000	82 500 000	8,8%	29 100	0% / 0,2%	1% / 1,3%
Ukraina	603 700	48 200 000	4,9%	1 025	9,4% / 5,2%	5,2% / -
Ungern	93 033	9 800 000	5,9%	8 180	2,9% / 3,5%	4,6% / 5,3%
Vitryssland	207 600	9 900 000	3,1%	1 770	6,8% / 4,7%	28,4% / 42,5%
Österrike	83 858	8 100 000	5,9%	30 820	0,7% / 1%	1,4% / 1,8%

* Medlemsländerna i Europarådet och Vitryssland.

Källa: Landguiden – länder i fickformat. <http://www.landguiden.se>

Bakgrund

År 1951 grundades Europeiska kol- och stålgemenskapen (EKSG) som innebar gemensam och överstatlig kontroll över kol och stål samt skapandet av gemensamma politiska institutioner.

År 1957 skedde nästa steg i och med skapandet av Europeiska ekonomiska gemenskapen (EEG) och Europeiska atomenergigemenskapen (Euratom). Medlemsländerna ville därmed gå vidare och skapa en gemensam ekonomisk marknad och avskaffa alla interna handelshinder men med gemensam tull mot omvärlden.

År 1961 ansökte Storbritannien om medlemskap men mötte franskt motstånd då franske presidenten Charles de Gaulle inte kunde acceptera brittiskt medlemskap av oro för att projektet skulle förvandlas till ett frihandelsområde under brittisk ledning.

Under 1967 slogs de tre gemenskaperna EKSG, EEG och Euratom samman till EG, Europeiska gemenskaperna. Samma år försökte Storbritannien ansöka om medlemskap igen nu i sällskap med Danmark, Irland och Norge och 1973 blev alla utom Norge medlemmar.

Under 1980-talet skedde nästa utvidgning då Grekland blev medlem 1981 och senare Portugal och Spanien 1986.

År 1985 presenterade kommissionen ett handlingsprogram med målet att EG innan 1992 års utgång skulle ha åstadkommit en inre marknad med fri rörlighet för varor, människor, tjänster och kapital. För att skapa förutsättningar för detta togs 1987 beslut om ett fördrag, Europeiska enhetsakten, som innebar en övergång till kvalificerad majoritet, istället för enhällighet, som röstningsprincip i frågor som handlade om den inre marknaden.

I samband händelseutvecklingen i Europa 1989 ville många öst- och centraleuropeiska länder inleda samarbete med dåvarande EG och i november 1990 presenterade kommissionen sitt förslag om s k Europaavtal, Europe Agreements, som baserades på samarbete inom en rad olika områden. Förhandlingar inleddes med Polen, Tjeckoslovakien (senare Tjeckien och Slovakien) och Ungern och senare även med Bulgarien, Estland, Lettland, Litauen, Rumänien och Slovenien. Länderna var dock besvikna över avtalen som de menade inte hade någon koppling till medlemskap och de kom senare att ansöka om medlemskap i unionen. Under samma tidsperiod ansökte Finland, Norge, Sverige och Österrike om medlemskap. Händelseutvecklingen i Europa 1989 och Sovjetunionens upplösning 1991 förändrade förutsättningen för svenskt medlemskap

då neutralitetspolitiken inte längre ansågs utgöra något större hinder och Sverige blev tillsammans med Finland och Österrike medlem 1995 medan Norge återigen valde att inte gå med.

Under 1992 undertecknades fördraget om Europeiska unionen, s k Maastrichtfördraget, som trädde i kraft 1993 och som innebar en fördjupning av samarbetet.

Den 1 maj 2004 blev Cypern, Estland, Lettland, Litauen, Malta, Polen, Slovakien, Slovenien, Tjeckien och Ungern medlemmar medan Bulgarien och Rumänien ansågs ha för stora problem för att komma med vid detta tillfälle.

Källa:

Tallberg, Jonas (2004). *EU:s politiska system*. Stockholm: Studentlitteratur

Europeiska unionen

EU står på tre grundläggande delar - de s k tre pelarna. De tre pelarna symboliserar tre skilda typer av samarbete mellan medlemsländerna. Den första pelaren är den största och omfattar bl a den verksamhet som ingick i EG innan fördraget om en europeisk union trädde i kraft och där viktigaste delen är Ekonomiska och monetära unionen, EMU. Samarbetet i första pelaren är huvudsakligen överstatligt. Det är också inom första pelaren som EU beslutar om nya gemensamma regler. Andra pelaren är den gemensamma utrikes- och säkerhetspolitiken, och tredje pelaren utgörs av det inrikespolitiska samarbetet.

Källa:

Nilsson, Ylva (red.) (2005), *EU. Organisationer i fickformat*. Stockholm: Utrikespolitiska institutet

EU-FÖRDRAGET (MAASTRICHTFÖRDRAGET)

Artikel 6

1. Unionen bygger på principerna om frihet, demokrati och respekt för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna samt på rättsstatsprincipen, vilka principer är gemensamma för medlemsländerna.
2. Unionen skall som allmänna principer för gemenskapsrätten respektera de grundläggande rättigheterna, såsom de garanteras i Europakonventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna, undertecknad i Rom den 4 november 1950, och såsom de följer av medlemsländernas gemensamma konstitutionella traditioner.
3. Unionen skall respektera den nationella identiteten hos sina medlemsländer.
4. Unionen skall se till att den har de medel som den behöver för att nå sina mål och genomföra sin politik.

Artikel 49

Varje europeisk stat som respekterar de principer som anges i artikel 6.1 får ansöka om att bli medlem av unionen. Ansökan skall ställas till rådet, som skall besluta enhälligt efter att ha hört kommissionen och efter samtycke av Europaparlamentet, som skall fatta sitt beslut med absolut majoritet av sina ledamöter.

Villkoren för att upptas som medlem och de anpassningar av fördragen som unionen bygger på, som därigenom blir nödvändiga, skall fastställas i ett avtal mellan medlemsländerna och den ansökande staten. Detta avtal skall föreläggas samtliga avtalsslutande länder för ratifikation i överensstämmelse med deras konstitutionella bestämmelser.

FÖRSLAGET TILL KONSTITUTION FÖR EUROPEISKA UNIONEN

Artikel I-1 Upprättande av unionen

1. Genom denna konstitution, som har sitt ursprung i en önskan hos Europas medborgare och länder att bygga sin gemensamma framtid, upprättas Europeiska unionen, som av medlemsländerna tilldelas befogenheter för att deras gemensamma mål skall uppnås. Unionen skall samordna medlemsländernas politik för att dessa mål skall kunna uppnås och skall på gemenskapsgrund utöva de befogenheter som medlemsländerna tilldelar unionen.
2. Unionen skall vara öppen för alla europeiska länder som respekterar dess värderingar och förbinder sig att gemensamt främja dem.

Artikel I-2 Unionens värden

Unionen skall bygga på värdena respekt för människans värdighet, frihet, demokrati, jämlikhet, rättsstatsprincipen och respekt för de mänskliga rättigheterna, inklusive rättigheter för personer som tillhör minoriteter. Dessa värden skall vara gemensamma för medlemsländerna i ett samhälle där mångfald, icke-diskriminering, tolerans, rättvisa, solidaritet och principen om jämställdhet mellan kvinnor och män råder.

Artikel I-58 Villkor för medlemskap och förfarande för anslutning till unionen

1. Unionen skall vara öppen för alla europeiska länder som respekterar de värden som anges i artikel I-2 och som förbinder sig att gemensamt främja dem.
2. Varje europeisk stat som önskar bli medlem av unionen skall ställa sin ansökan till rådet. Europaparlamentet och de nationella parlamenten skall underrättas om denna ansökan. Rådet skall besluta med enhällighet efter att ha hört kommissionen och efter godkännande av Europaparlamentet som skall besluta med en majoritet av sina ledamöter. Villkoren och de närmare bestämmelserna för att upptas som medlem skall fastställas i ett avtal mellan medlemsländerna och kandidatstaten. Detta avtal skall ratificeras av samtliga avtalsslutande länder i överensstämmelse med deras respektive konstitutionella bestämmelser.

Europaparlamentet

Sedan 1979 har Europaparlamentets ledamöter tillsatts genom allmänna och direkta val i alla medlemsländer. Ledamöterna väljs för en period av fem år. I takt med att EU har utvidgats med fler medlemsländer har antalet ledamöter ökat. Vid valen i juni 2004 valdes 732 ledamöter, varav 19 valdes i Sverige.

Efter resultatet i det senaste valet till Europaparlamentet i juni 2004 delas ledamöterna in i sju partigrupper efter politisk tillhörighet. Varje partigrupp består av nationella partier.

Europeisk partigrupp	Ledamöter	Svenska partier & antal ledamöter
Gruppen för Europeiska folkpartiet (kristdemokraterna) och Europademokraterna (EPP-ED)	268	Moderaterna (4), Kristdemokraterna (1)
Socialdemokratiska gruppen i Europaparlamentet (ESP)	200	Socialdemokraterna (5)
Gruppen Alliansen liberaler och demokrater för Europa (ALDE)	88	Folkpartiet (2), Centerpartiet (1)
Gruppen De gröna / Europeiska fria alliansen (De Gröna/EFA)	42	Miljöpartiet (1)
Gruppen Europeiska enade vänstern / Nordisk grön vänster (GUE/NGL)	41	Vänsterpartiet (2)
Gruppen självständighet/demokrati (IND/DEM)	37	Junilistan (3)
Gruppen Unionen för nationernas Europa (UNE)	27	-
Grupplösa	29	-
Totalt	732	19

Källa:

EU-upplysningen, *Europaparlamentet*.

http://www.eu-upplysningen.se/templates/EUU/standardRightMenuTemplate_2234.aspx

BILAGA 5

Enkät till ordinarie ledamöter i EU-nämnden

Hej!

Mitt namn är Charles Pylad och jag studerar politics magister-programmet vid Linköpings universitet. Jag arbetar för närvarande med min magisteruppsats i vilken jag vill analysera Europeiska unionens framtida utvidgning/er ut ett svenskt perspektiv. Fr o m 2004 har EU 25 medlemsländer vilket innebär att fler än 20 europeiska länder idag står utanför EU. Bulgarien och Rumänien kommer sannolikt bli medlemmar 2007 och Kroatien troligen några år senare.

Med anledning av min uppsats så önskar jag ställa tre frågor till Dig, i egenskap av riksdagsledamot, som jag hoppas Du vill besvara:

* VILKA LÄNDER, SOM IDAG STÅR UTANFÖR EUROPEISKA UNIONEN, ANSER DU KAN BLI MEDLEMMAR I FRAMTIDEN?

(bör samtliga medlemsländer i Europarådet (exkl. Ryssland) och Vitryssland ingå när länderna uppfyller Köpenhamnskriterierna om bl a demokrati och marknadsekonomi? Ska Ryssland erbjudas medlemskap i EU när landet uppfyller Köpenhamnskriterierna? Ska Israel erbjudas medlemskap i EU när landet uppfyller Köpenhamnskriterierna? Andra länder?)

* VILKA POSITIVA RESPEKTIVE NEGATIVA EFFEKTER TROR DU KAN BLI RESULTATET AV FORTSATT UTVIDGNING AV EUROPEISKA UNIONEN?

* ANSER DU ATT SVERIGE SKA VARA DRIVANDE I UTVIDGNINGSPROCESSEN FÖR ATT LÄNDER SOM UPPFYLLER KÖPENHAMNSKRITERIERNA SKA ERBJUDAS MEDLEMSKAP I EUROPEISKA UNIONEN?

I min uppsats kommer jag endast namnge partitillhörighet och inte namnge vem som svarat. Jag vore tacksam om Du ville besvara ovanstående frågor och sända svaret till mig via e-post:

charles@pylad.se

Jag skulle vara tacksam om Du hade möjlighet att besvara frågorna senast 10 maj.

Hör gärna av Dig om Du har frågor gällande min uppsats och/eller mina frågor:

Tfn: ***-***** E-post: charles@pylad.se

Tack på förhand.

Med vänliga hälsningar
Charles Pylad

BILAGA 6

Enkät till de svenska europaparlamentarikerna

Hej!

Mitt namn är Charles Pylad och jag studerar politices magister-programmet vid Linköpings universitet. Jag arbetar för närvarande med min magisteruppsats i vilken jag vill analysera Europeiska unionens framtida utvidgning/ar ur ett svenskt perspektiv. Fr o m 2004 har EU 25 medlemsländer vilket innebär att fler än 20 europeiska länder idag står utanför EU. Bulgarien och Rumänien kommer sannolikt bli medlemmar 2007 och Kroatien troligen några år senare.

Med anledning av min uppsats så önskar jag ställa tre frågor till Dig, i egenskap av parlamentariker i Europaparlamentet, som jag hoppas Du vill besvara:

* VILKA LÄNDER, SOM IDAG STÅR UTANFÖR EUROPEISKA UNIONEN, ANSER DU KAN BLI MEDLEMMAR I FRAMTIDEN?

(bör samtliga medlemsländer i Europarådet (exkl. Ryssland) och Vitryssland ingå när länderna uppfyller Köpenhamnskriterierna om bl a demokrati och marknadsekonomi? Ska Ryssland erbjudas medlemskap i EU när landet uppfyller Köpenhamnskriterierna? Ska Israel erbjudas medlemskap i EU när landet uppfyller Köpenhamnskriterierna? Andra länder?)

* VILKA POSITIVA RESPEKTIVE NEGATIVA EFFEKTER TROR DU KAN BLI RESULTATET AV FORTSATT UTVIDGNING AV EUROPEISKA UNIONEN?

* ANSER DU ATT SVERIGE SKA VARA DRIVANDE I UTVIDGNINGSPROCESSEN FÖR ATT LÄNDER SOM UPPFYLLER KÖPENHAMNSKRITERIERNA SKA ERBJUDAS MEDLEMSKAP I EUROPEISKA UNIONEN?

* UPPLEVER DU ATT DET FINNS EN SPLITTRING I DIN EUROPEISKA PARTIGRUPP GÄLLANDE FORTSATT UTVIDGNING?

I min uppsats kommer jag endast namnge partitillhörighet och inte namnge vem som svarat. Jag vore tacksam om Du ville besvara ovanstående frågor och sända svaret till mig via e-post:

charles@pylad.se

Jag skulle vara tacksam om Du hade möjlighet att besvara frågorna senast 10 maj.

Hör gärna av Dig om Du har frågor gällande min uppsats och/eller mina frågor:

Tfn: ***_***** E-post: charles@pylad.se

Tack på förhand.

Med vänliga hälsningar
Charles Pylad